

EGO

FEBRUARI 1992

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

In dit
nummer o.a.:

● Dilemma's ● 'Waarom hadden wij niet eerder GV?' ● Aanpak drugsprobleem in
krijgsmacht gebrekkig ● Nederlandse popmuziek onderzocht ● Een goede dood ● Gisting
● Zal Amerika het schaatsen ontdekken? ● Ratten moesten verboden worden ●
Verjaardag ● Artseneed en militaire eed (2) ● Quantumgenezing ● Boeken

EGO

MAANDBLAD
VAN DE DIENST
HUMANISTISCH
GEESTELIJKE VERZORGING
BIJ DE KRIJGSMACHT

nr. 2, februari 1992, 31e jaargang
Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofddraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk-
Wiltjer, Wim Heij (voorz.), Carine
van Hinte, Peter Samwel, Jos Siersma,
Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van
Dam, Evert van Dijk, Gerard van
Erkelens, Pieter de Jager, Tom
Janssen, Stef Kessels, Willy Lohmann,
Frits Maas, Len Munnik, René Nauta,
Leo van Opzeeland, Cor Out, Tom
Pauka, Freek Pol, Rien Robijns, Karel
Roskam, Paul Rutten, Hans Schonk,
Klaas Soesbeek, Jan Stoof, Wessel
Visser, Leon Wecke, Hans van Wissen.

Eindredactie:

Frank Spoelstra

Vormgeving:

Piet Boom en Frank Spoelstra

Redaktiesekretariaat:

Erika Krijt-Leyendekkers

Druk: Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofddraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.
Bijdragen in EGO verschijnen op per-
soonlijke titel en vertegenwoordigen
niet noodzakelijkerwijs de visie van de
redactie of de dienst HGV.

Inhoud

Dilemma's	2
Waarom hadden wij niet eerder GV?	3
Gisting (Prikkels)/Kamagurka	5
Nederlandse popmuziek onderzocht	6
Quantumgenezing	9
Aanpak drugsproblemen in krijgsmacht gebrekkig	10
Een goede dood/Puzzel	11
The Indian Summer	12
Ontslagen?	
(tekening René Nauta)	14
Artseneed en militaire eed (2)	16
Balanceer-act tussen derde en eerste wereld	18
Ratten moesten verboden worden	20
Zal Amerika het schaatsen ontdekken?	22
Verjaardag	24
Boeken	26
Willy Lohmann	28

Foto's: voorpagina Wim Heij,
pag. 21 Gerard van Erkelens

DILEMMA'S

Herinnert u zich de beelden wellicht nog uit de jaaroverzichten in de laatste da-
gen van december op de beeldbuis? De Golf-oorlog had een meer dan ruime
plaats gekregen in het overzicht. Wat waren we/ze goed. Alles weer netjes op-
gelost. Of toch niet? Medio december werden de beelden getoond van de
Koerden in Turkije/Noord-Irak. Er was weinig meer terug te vinden van wat
onze mariniers daar hadden opgebouwd. In barbaarse koude en miserabele
omstandigheden moesten de Koerden maar zien te overleven. Maar met wat?
Het meest indringend was dat kleine meisje van circa zes jaar oud, dat gehuld
in enkele lompen, op blote voetjes, staand in de prut, stond te vernikkelen van
de kou. Haar ogen keken vragend de camera in. Ze zei niets.

Hoe is dit te rijmen met het feit dat de Verenigde Staten volgens de laatste be-
rekeningen van de Amerikaanse rekenkamer zo'n slordige 800 miljoen dollar
over hebben gehouden aan deze oorlog, dankzij de machtige sponsors uit de
Arabische en de Westerse wereld? Hoe is dit te rijmen met het feit dat generaal
Schwarzkopf, de bevelhebber van de gezamenlijke Golf-troepen, nu de wereld
rondtrekt met het geven van lezingen voor top-managers over de Golf-oorlog
en zich daarmee persoonlijk verrijkt met enige forse grijpstuivers?

Het Koerdische meisje heeft feitelijk nog steeds geen hulp gehad van de
Westerse wereld of wie dan ook maar. Ze zal vermoedelijk nu wel dood zijn.
Maar ja, de Koerden hadden geen olie in tegenstelling tot de Koeweities. En
dan schijnen we het woord 'mensenrechten' ineens niet meer te kennen.

Nog zo'n dilemma. De Sovjet Unie bestaat niet meer. De Muur is afgebroken.
Eindelijk rust aan het front van wat eens de 'koude oorlog' was. Niet voor de
Nederlandse krijgsmacht. Het Ministerie van Defensie gaat, samen met de
bondgenoten, onverstoord verder met het ontwikkelen van nieuwe plan-
nen. Amfibiese schepen voor de mariniers, transportvliegtuigen en helikopters
voor de luchtmobiele brigade. Maar liefst vijf miljard gulden gaat dit alles kos-
ten en het moet voor 1996 gerealiseerd zijn. Was tot voor kort een geduchte
vijand nog nodig voor de politiek om hier, zij het niet van harte, mee in te
stemmen, tegenwoordig heet dit 'vitale belangen' overal ter wereld, waar enige
termen als 'mobiliteit', 'flexibiliteit' of 'interoperabiliteit' op worden geplakt
en nagenoeg iedereen is om.

En hoe zit het nu met het personeel in die krijgsmacht? Weten zij al waar ze
aan toe zijn? Iedere helikopter heeft een vastgestelde prijs. Maar welke prijs
heeft het te pas en te onpas inzetbaar dienen te zijn voor daadwerkelijk militair
optreden in brandhaarden waar ook ter wereld?

Wat voor psychische druk legt dat op de militairen en de gezinnen waaruit zij
komen? Wat voor ruimte is er voor gewetensnood ten aanzien van sommige
militaire acties? Als we nu zien hoe de Nederlandse militair in onzekerheid
wordt gelaten ten aanzien van zulke fundamentele vragen, hoe gaat dat dan
straks?

Zouden plannenmakers en politici nooit met dit soort vragen worstelen?

Redactie

De Amerikanen hebben een computervirus
ingezet in de Golfoorlog.

Het houdt volgende week voor 2000 gul-
den per deelnemer een lezing voor de top
van Philips.

Uit: Vrij Nederland
Terzijde, 18-1-1992.

'WAAROM HADDEN WIJ NIET EERDER GV?'

Over respect, waardering en motivatie – een brief van de werkvloer

Tijdens GV-bijeenkomsten proberen geestelijk verzorgers in de krijgsmacht vooral stil te staan bij en aandacht te geven aan de persoonlijke beleevingswereld van de deelnemers. Wil je een goed gesprek hebben met de groep, dan is als eerste vereiste dat mensen zich aangesproken voelen, dat ze betrokken zijn op datgene wat besproken wordt. Het is niet te vergelijken met de normale les-situatie, waarin de instrukteur de meer-en-beter-wetende is, die de klas wat bijbrengt. Vaak is het het tegendeel: de GV-er is de begeleider, is beschikbaar om te helpen elkaar de ruimte te geven en te bevorderen dat ook anderen gehoord worden. Zijn/haar eigen visie of standpunt is van minder belang. De 'boodschap' is vooral: zeg je zegje, maar neem ook de moeite echt naar de ander te luisteren. Als het lukt – en dat doet het gelukkig vaak – dan krijgt de GV-er nogal eens de vraag te horen die boven dit stukje staat.

Militairen zijn veelal verrast door deze benadering. Het verbaast ze dat hun eigen mening er ineens wel toe doet en zijn vaak niet goed in staat zo snel de eigen mening of zienswijze te uiten, stomweg omdat ze dat in het dagelijkse dienstdoen zijn ontwend, is afgeleerd.

Dan blijkt dat je juist door dingen niet met anderen te bespreken, behoorlijk kunt gaan 'balen' van de hele toestand. Dat je met z'n allen goed gefrustreerd kunt raken, terwijl je niet echt voor jezelf helder hebt waar dat nou eigenlijk precies door komt.

Een uurtje kankeren kan heel bevrijdend

werken, maar schiet je er ook wat mee op? Ja dus!

Behalve dat het spanningen ontlaadt en aldus een positieve invloed heeft op je algehele (on)welgevoelen, kan het aanzetten tot positieve actie. Doordat het hele gebeuren wat handen en voeten krijgt, kun je er weer beter grip op krijgen. Ben je in staat de vinger op de zere plek te leggen en als gevolg eerder bij machte de pijn te verzachten door bewuster keuzes te maken wat betreft eigen handelen in soms netelige situaties.

Bob, thuislaper, ging er 's avonds eens voor zitten en schreef de hierna afgedrukte brief. De betrokken raadsman zond hem

met Bob's instemming voor publikatie toe aan de redactie. Ter ondersteuning en stimulering van lotgenoten enerzijds en ter mogelijke lering van kaderleden en realisering van een prettige werksfeer bij anderen anderzijds.

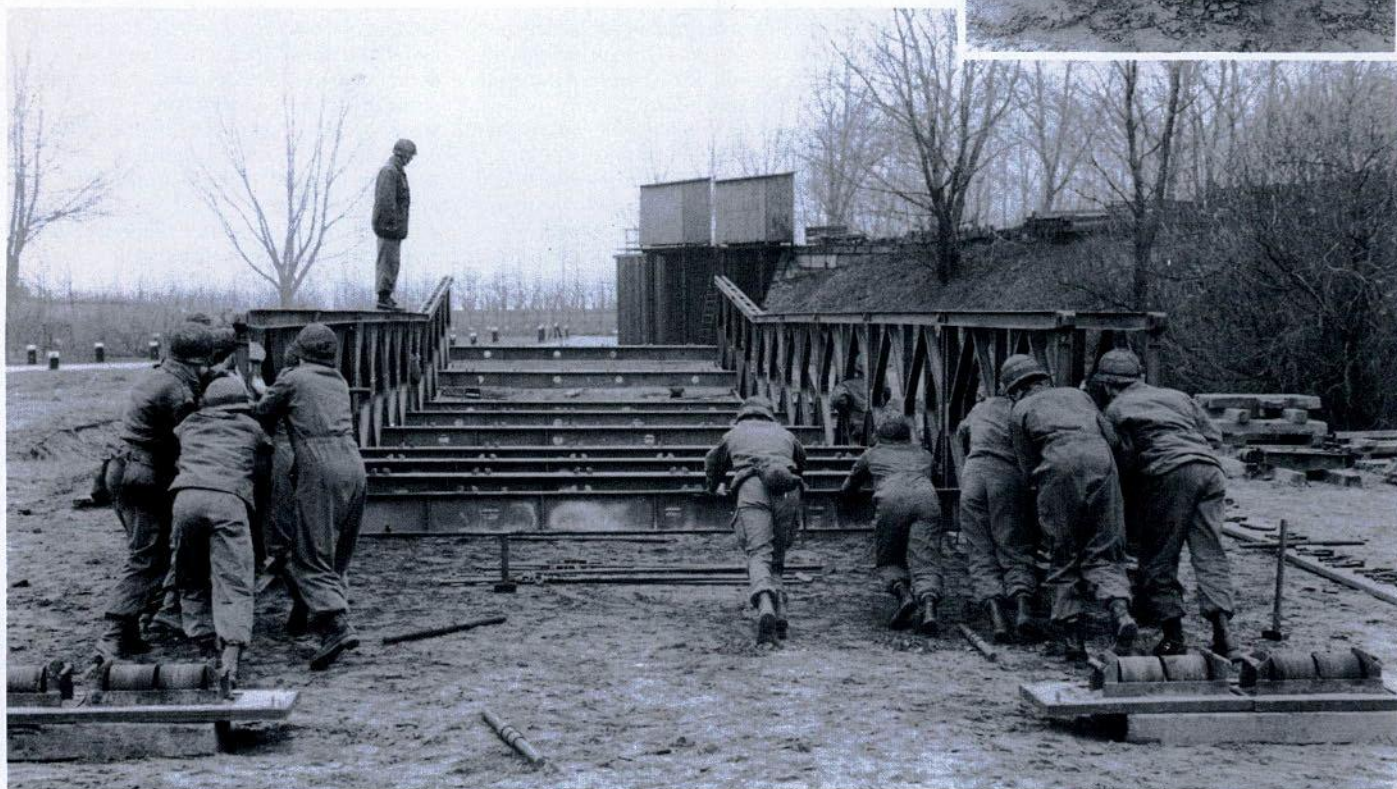

FOTO WIM HEIJ

Raadsman

Vandaag hadden we GV-'les' van jou. Ik vind het ontzettend leuk dat jij het initiatief hebt genomen om eens een aantal zaken (gebeurtenissen) te verzamelen om een aantal zaken bij de Pagnie te verbeteren, verduidelijken of in ieder geval kenbaar te maken. Op mijn medewerking kun je in ieder geval rekenen.

Hoe ik nu moet beginnen weet ik niet precies. Ik denk dat het een soort brainstorm wordt.

In Vught (waar ik m'n genie-opleiding heb gehad) hadden we een PC die eens vertelde: "Jullie zijn dienstplichtig en dat is voor jullie niet zo leuk. Ik zal proberen het jullie zo leuk mogelijk te maken (binnen redelijkheid)!"

Op de Pagnie lijkt het wel alsof het omgekeerde het geval is. Okay, een dienstplichtige raakt nooit uitgeklaagd. Denk maar aan de slechte financiële vergoedingen, wachtdiensten, oefeningen, huisvesting, woon-werkafstand (kort weekend), de 'macht' van de militaire meerdere (dienstbevelen), het straf- en tuchtrecht, altijd maar die vra's en ga zo maar door...

Maar er zijn ook klachten die voorkomen kunnen worden. Deze klachten die er zijn leiden volgens mij tot demotivatie en desinteresse. En demotivatie en desinteresse leiden tot slechte(re) resultaten. Dat deze resultaten slecht zijn maakt voor de dienstplichtige niet zoveel uit. Hoogstens moet hij 'het' een keer overdoen (de zgn. opvoedkundige maatregel).

Voor beroeps echter zijn die resultaten veel belangrijker. Zij worden periodiek beoordeeld en die beoordeling is erg belangrijk voor de promotie van die beroeps. Hij zal dus ook veel minder snel openlijk kritiek uiten over degene die hem beoordeelt.

Waar wil ik heen?

Waar het denk ik allemaal om draait is dat de beroeps (de cie) de beste resultaten willen hebben en dat de dienstplichtige een zo leuk (interessant) mogelijke diensttijd wil hebben, en dan bedoel ik ook tijdens de

diensturen.

Hoe bereik je de 'beste resultaten'.

Ik denk door: goed materieel en goed personeel. (Ja, toch?)

Hoe krijg (vorm) je goed personeel?

Ik denk dat bij de dienstplichtigen motivatie (is goede inzet) en interesse een heel grote rol spelen.

Die motivatie en interesse wordt bij mij steeds minder. Niet alleen bij mij, maar ook bij anderen: de (zoals het ons zo mooi is uitgelegd) innerlijke discipline slaat om in uiterlijke discipline. Er ontstaat arbeidsontevredenheid. Dit uit zich in 'drukken', verhoogd ziekteverzuim, moedwillig fouten maken, verzet tegen gezag en ook meer agressie (verbaal en lichamelijk).

Hoe verhoog je dan de motivatie?

● Niet door: Te schreeuwen en te stressen, steeds maar weer opstellen en afmarcheren. Ook als we maar 100 meter hoeven te lopen (onnodige discipline).

● Niet door: Afwijkingen van het rooster één dag van tevoren aan te kondigen: "mannen, morgen beginnen we om 07.30 i.p.v. 07.45 uur" of "mannen, morgenavond gaan we tot 20.30 uur door".

De een wel vrij te geven en de ander z'n VV-aanvraag te weigeren op dezelfde dag.

● Op 't eindappel dingen te vertellen die het kader ook eerder (of later) verteld had kunnen worden. Hierdoor mist een groot deel van ons de trein waardoor we een half uur later thuis zijn. (Ik moet dan (weer eens) bellen dat ik later kom en dus niet mee kan eten.)

● Niet door: Van te voren te zeggen dat als we de SITE-wacht goed zouden draaien er een dag verlof in het vooruitzicht staat. De SITE ging goed (goede inzet!), maar van beloning was geen sprake. (Je gaat dan denken: "Of je het nu goed doet of niet; je wordt toch niet beloond!")

● Niet door: Nooit eens te zeggen dat iets goed is gegaan: opbouwende kritiek. Altijd maar zeggen: "Het kan altijd beter mannen, nog even de puntjes op de i zetten," afkrakende kritiek.

● Niet door: 1. Mutaties in te trekken,

waardoor je toch nog (met pijn!) mee moet doen.

2. De ARBO-wet zegt: De werkgever (het kader) dient te zorgen voor een goed welzijn en de goede gezondheid van de werknemer (is dienstplichtige).

1 en 2 zijn volgens mij precies het tegenovergestelde. De arts (die de mutatie geeft) is de deskundige. Hij heeft niet voor niks hier zes jaar voor gestudeerd!

● Niet door: Een dienstplichtige voor gek te zetten voor de hele groep.

● Niet door: Jongens d.m.v. rapport CC 'lekker zwaar' te straffen (bv f 50,- boete voor het niet dragen van je helm in je voertuig op oefening).

Hoe motiveer je dan wel?

Ik denk dat een dienstplichtige (lees: ook beroeps) z'n inspanning zal vergroten als hij daarvoor beloond wordt. Daarbij wel te bedenken dat dit pas effect heeft als:

● hij vindt dat de toename in beloning de extra inspanning waard is;

● de prestatie gemeten en duidelijk aan hem toegeschreven kan worden;

● hij inderdaad meer beloning wil voor meer inspanning;

● de hogere prestatie niet zal verworpen tot een nieuwe minimumstandaard.

Wordt hier niet aan voldaan dan ontstaat er denk ik wantrouwen of verzet.

Belonen is mogelijk: zowel collectief als individueel, gebeurde het maar meer!

Helaas is ook straffen noodzakelijk, want we kunnen niet worden ontslagen (werden we dit maar).

Maar of het altijd zin heeft... ?

Ik stop met schrijven, want ik kan wel doorgaan. Hetgeen ik geschreven heb is zoals ik het zie en ervaar, dus erg subjectief. Daarom is het denk ik wel goed dat er ook eens objectief naar gekeken wordt.

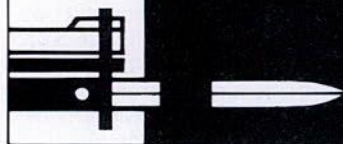
Misschien schreef ik deze brief wel aan mezelf: om m'n gedachten eens op een rijtje te zetten.

Groeten,

Bob

PRIKKELS

GISTING

De discussie over de noodzaak van de militaire dienstplicht, heeft een vlotte wending genomen. Niets veranderlijker dan de mens, die gisteren nog op het gevaar wees van een leger dat alleen uit beroepspersoneel zou bestaan. Om te voorkomen dat een leger een staat in de staat zou worden – was men van mening – dient de krijgsmacht een afspiegeling te zijn van de samenleving. Het waren de bekende argumenten voor de handhaving van de militaire dienstplicht.

In het begin van deze eeuw waren er nog

revolutionaire verwachtingen in ons land. Een deel van ons volk vond dat de maatschappij niet rechtvaardig functioneerde. Door de dienstplichtigen werd die onrust binnen het leger gebracht.

Op 25 en 26 oktober 1918 staken de soldaten in De Harskamp de barakken in brand. Ten tijde van deze opstand, schreef G. Vanter – een pseudoniem voor de dienstplichtig soldaat G. van het Reve – in het verboden blad 'De Soldaten Tribune' over zijn collega's:

"Deze buiten de maatschappij gestoten hadden een leven, dat herinnerde aan toestanden, waarin de slachtoffers van het Tsarisme verkeerden. Een tweede Siberië, een Duivelseiland, dat was De Harskamp."

Het dagblad 'Het Volk' stelde dat de gisting in het leger voortduurde.

Zo'n vier jaar geleden hield het maandblad 'Maatschappij en Krijgsmacht' een enquête onder het beroepspersoneel van de krijgsmacht. De konklusie was dat de beroepsmilitairen geen afspiegeling van de samenleving vormen. Bij onderzoek in de VS en Zweden bleek zelfs dat de politieke opvattingen onder die groep liepen van rechts tot ultra-rechts.

Juist daar ligt de angst van mensen, die tegen het afschaffen van de dienstplicht zijn. Opmerkelijk is dat juist de Vereniging Van Dienstplichtige Militairen tot die groep behoort. Gaat de verantwoordelijkheid van deze vereniging zover, dat ze ons land wil behoeden voor een kolonelsregiem?

Anderzijds is er sinds de brandende Harskamp veel veranderd in ons leger, alsook in het parlement. De revolutionair van destijds was het kamerlid Pieter Jelles Troelstra. Nu is één van zijn volgelingen minister van Defensie.

Maar wie durft er na de gebeurtenissen in het Oostblok, nog te beweren dat politieke structuren stabiel zijn. Bij ingrijpende wijzigingen in onze samenleving, waarbij de tegenstellingen groter worden, ontstaan zeker spanningen onder de bevolking. Om ondemocratische maatregelen te voorkomen dient dan ook een gisting in het leger te ontstaan. Bij een beroepsleger is die kans gering. Zo'n leger kan zonder meer worden ingezet, ook tegen de eigen bevolking.

Juist de factor die door de dienstplicht ingebracht wordt ontbreekt voor die gisting.

Cor Out

N I E U W T E K E N W E R K V A N K A M A G U R K A

De produktiviteit van de Vlaamse tekenaar Luc Zeebroek (beter bekend onder zijn pseudoniem Kamagurka) blijft nu al jarenlang ongekend hoog, overigens zonder dat de kwaliteit daar onder te lijden heeft. Zo tekent hij wekelijks voor een aantal kranten (o.a. het NRC-Handelsblad) en tijdschriften, geeft hij sinds 1987 (samen met Herr Seele) zijn eigen tijdschrift 'Lava' uit en maakt werkelijk aan de lopende band nieuwe bundels met strips en cartoons. Van zijn hand, samen met Herr Seele, verscheen eind vorig jaar het (vijfde?) Cowboy Henk-album: 'Cowboy Henk serveert'. Voor de liefhebbers van zwartgallige humor weer een niet te versmaden bundeling morbide grappen en grollen.

Daarnaast kwam er, tegelijkertijd, ook nog een nieuw 'Bert'-album

uit: 'Berts Bobje'. Deze Bert (Vanderslagmulders) is Kamagurka's 'held' uit zijn wekelijks paginabrede NRC-Handelsblad strip waarin, sinds enige tijd, naast Bert ook zijn hondje Bobje steeds meer op de voorgrond treedt. In deze eerste bundel strips met Bobje opnieuw een aaneenschakeling van merkwaaide invallen.

In een vraaggesprek met de Haagse Post zei Kamagurka een aantal jaren geleden: 'Mijn droom is een meter bull-shit op de plank te hebben'. Wanneer de tekenaar in dit tempo doorgaat zal hij daar weldra aan toe zijn. Het is voor zijn fans te hopen dat Kamagurka zijn uitspraak van eertijds intussen glad vergeten is.

Kamagurka en Herr Seele: Cowboy Henk serveert en Kamagurka: Berts Bobje. De Harmonie, Amsterdam 1991. 48 blz. f 11,90. (WH)

NEDERLANDSE POPMUZIEK ONDERZOCHT

Positie op geluidsdragersmarkt en radio zwak

Hoe staat het ervoor met de Nederlandse popmuziek? Wat is haar positie op de concert- en geluidsdragersmarkt in vergelijking met de pop uit het buitenland? Onder meer deze vragen stonden centraal in een onderzoek dat EGO-medewerker Paul Rutten verrichtte samen met zijn collega Gerd Jan Oud, beiden werkzaam aan het Instituut voor Massacommunicatie van de Nijmeegse Universiteit. Hun rapport, getiteld 'Nederlandse popmuziek op de binnen- en buitenlandse markt', verscheen in december van afgelopen jaar.

Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van het ministerie van WVC en de Stichting Popmuziek Nederland. Om de centrale vragen te beantwoorden keken ze naar het aandeel van Nederlandse pop op de concertmarkt, de markt voor CD's, grammofoonplaten en cassettes en in de popprogramma's op de Nederlandse radio. In dit artikel gaat Paul Rutten in op de belangrijkste bevindingen van het onderzoek.

In het onderzoek is getracht een beter inzicht te krijgen in de positie van de Nederlandse popmuziek op de markten in binnen- en buitenland. Daartoe zijn een groot aantal statistische gegevens geanalyseerd. Daarnaast werden ongeveer vijftig mensen geïnterviewd die werken bij platenmaatschappijen in Nederland, bij de concertzalen of bij een van de radio-afdelingen van de Nederlandse omroepen.

■ Goed of slecht?

Als je afgaat op het aantal Nederlanders dat zich bezighoudt met het spelen van popmuziek, dan gaat het goed met de Nederpop. Bijna ieder dorp kent wel een popgroep. Nederlandse groepen treden vaak op in de vele clubhuizen en concert-

clubs die Nederland rijk is. Zeker als je dat vergelijkt met het aantal Nederlandse groepen dat een kans krijgt om bij een platenmaatschappij een LP of CD op te nemen. Platenmaatschappijen brengen veel meer CD's van buitenlandse dan van Nederlandse groepen uit. Ook de radio besteedt veel meer aandacht aan buitenlandse dan aan Nederlandse popmuziek. Op de platenmarkt en op de radio gaat het minder goed met de Nederlandse popmuziek.

Toch is er veel muzikaal talent in Nederland voorhanden. Dat wordt onder andere bewezen door groepen als De Dijk, Lois Lane, The Nits, Candy Dulfer en The Urban Dance Squad. Sommige van deze groepen boeken bovendien regelmatig succes in het buitenland. Daarnaast zijn er een aantal groepen die niet in Nederland maar

De beide onderzoekers Gerd Jan Oud (l) en Paul Rutten

wel in het buitenland succesvol zijn. Voorbeelden daarvan zijn Xymox en Sneeze Beez.

■ Positie op concertmarkt

Uit het onderzoek blijkt dat van elke vijf popconcerten die er op de middelgrote Nederlandse concertpodia worden gegeven er vier van Nederlandse groepen zijn. Middelgrote concertzalen hebben een bezoekerscapaciteit van tussen de drie- en zeshonderd mensen. In de grote zalen, zoals Paradiso in Amsterdam en de hele grote zoals Ahoy, treden meer buitenlandse groepen op. In de kleine zaaltjes treden weer meer Nederlandse bandjes op. Verder blijkt dat de concerten van Nederlandse groepen iets meer publiek trekken dan buitenlandse groepen. De sterke positie van de Nederlandse pop op de concertpodia is voor een belangrijk deel te wijten aan de werking van een subsidie-regeling, het Podiumplan. Veertig uitgekozen zalen kunnen, wanneer ze verlies lijden op een optreden van een Nederlandse popgroep, een gedeelte van het verlies terugkrijgen van de Stichting Popmuziek Nederland, die daarvoor geld krijgt van het ministerie van WVC.

Volgens de concertprogrammeurs, de mensen die de groepen die in de zalen optreden uitkiezen, zijn de Nederlandse groepen kwalitatief zeker niet slechter dan de buitenlandse groepen. Een van hen zegt:

'Als je Nederland ziet, een piepklein vlekje op de wereldkaart, denk ik dat we gemiddeld niet onder doen voor welk land dan ook. Er zijn hier een paar goeie groepen, niet veel, maar het is een klein land.'

De programmeurs zijn bezorgd dat de kleinere, meer onbekende groepen in de toekomst minder kansen zullen krijgen om op te treden, omdat het publiek alleen nog maar afkomt op bekende groepen. Een programmeur merkt op:

'De muziekcultuur is veranderd. Tien jaar geleden waren muziek en concerten iets wat bij een levenswijze, een levensstijl hoorde, bijvoorbeeld de kraakbeweging. Nu gaan mensen naar de concerten van de muziek die ze leuk vinden en niet meer naar het idee. Je bent als podium nu meer een aanbieder van een cultuurobject en een vorm van ontspanning en vroeger was een poppodium meer een ontmoetingsplaats, soms een echt politiek bolwerk.'

■ Cd's en grammofoonplaten

In vergelijking met het aandeel van de Nederlandse popgroepen op de concertmarkt is het aandeel op de platenmarkt vrij gering. Van het totaal aan geld dat in 1989 in Nederland aan popmuziek op CD, grammofoonplaat of cassette werd besteed ging maar 7% naar Nederlandse popmuziek.

Een vraag die zich dan opdringt luidt: Is Nederlandse popmuziek dan zoveel slechter dan buitenlandse popmuziek? Die vraag is ook gesteld aan vertegenwoordigers van platenmaatschappijen die in Nederland gevestigd zijn. Bijna allemaal waren ze van mening dat de Nederlandse popmuziek over evenveel talent beschikt als hun buitenlandse collega's.

FOTO GERARD VERSCHOOTEN

De belangrijkste reden van het kleine aandeel van de Nederlandse popmuziek op de markt heeft te maken met de hoge kosten. Wanneer een maatschappij bijvoorbeeld de nieuwe CD van Michael Jackson in Nederland uitbrengt, moet ze bij de Amerikaanse zustermaatschappij – die de opname van de CD en de clips bekostigd heeft – per verkocht exemplaar afrekenen. Voor iedere verkochte CD moet de Nederlandse maatschappij een bedrag aan de Amerikaanse zustermaatschappij betalen. Dat is meestal een hoog percentage van de prijs. Het voordeel is dat de Nederlandse maatschappij niet zo'n groot risico hoeft te dragen. Wanneer ze de CD van Michael Jackson in Nederland uitbrengen, hoeven ze immers zelf niet in het opnemen van de muziek te investeren. Dat heeft de Amerikaanse zustermaatschappij al gedaan. Er wordt daardoor al heel snel geld verdiend.

Als diezelfde maatschappij een CD van een Nederlandse groep wil uitbrengen, moet ze eerst de opname betalen en misschien ook een videoclip. Dan moeten ze vaak wel tachtig- of honderdduizend gulden uitgeven. Om dat geld terug te verdienen moeten ze bijzonder veel CD's verkopen, vaak zoveel dat ze de kosten niet terugverdienen. Omdat Nederlandse groepen meestal niet zoveel kansen krijgen in het buitenland, moeten de hoge kosten meestal in Nederland worden terugverdiend. Dat lukt lang niet altijd.

■Besparen op de opname

Vaak maken groepen heel goede platen die veel geld hebben gekost, maar verkopen ze er te weinig om het geïnvesteerde geld terug te verdienen. De platenmaatschappij lijdt dan verlies. Een woordvoerder van een platenmaatschappij zegt het als volgt:

'Als ik 2000 keer een plaat van een internationaal succesvolle band verkoop en 2000 keer een plaat van een Nederlandse groep, verdien ik meer aan die internationale band. Bij die groep ga ik vanaf de eerste plaat verdienen. Bij de Nederlandse groep

Sleeze Beez

Candy Dulfer

ga ik pas vanaf de veertigduizendste plaat verdienen, omdat ik veel geld aan de opname heb moeten uitgeven. Dan neem ik een

groter risico.'

Wat de platenmaatschappijen dan vaak doen is besparen op de opname. Nederlandse groepen krijgen dan minder studiotijd. Het gevolg daarvan is dat de opname minder goed is en niet kan concurreren met dure Amerikaanse produkties. De discjockeys van Radio III kiezen dan vaak voor de Amerikaanse platen.

De moderne dansplaatjes vormen een uitzondering. Omdat ze goedkoop gemaakt kunnen worden brengen de platenmaatschappijen er nu heel veel van uit. Veel meer dan platen van groepen die veel dure studiotijd nodig hebben. Het plaatje 'James Brown is dead' van L.A. Style bijvoorbeeld werd gemaakt op een zolderkamertje met behulp van computers, samplers en andere moderne apparatuur. Het nummer werd nummer één in Nederland en verkoopt heel goed in andere Europese landen.

■Radio de schuldige?

Sommige platenbazen geven de radio de schuld van de zwakke positie van de Nederlandse popmuziek op de platenmarkt. Die zou meer Nederlandse popmuziek moeten draaien vinden ze. Wanneer de

radio meer Nederlandse pop zou draaien zou er ook meer worden verkocht. Dat is althans de mening van een woordvoerder van een Nederlandse maatschappij:

'Ik vraag me altijd af: maken we wel de goede platen? Nou ik zal je zeggen, dat weet ik niet. Voor de meeste van mijn platen geldt dat ik niet de kans krijg om het antwoord te krijgen op die vraag. Daarom maak ik er ook minder dan vroeger. De meeste platen krijgen niet eens de kans. Als een plaat honderd keer gedraaid wordt en ik heb er pas 191 van verkocht, dan heb ik de foute plaat gemaakt. Zolang ik niet de kans krijg met de meeste van mijn platen, ben ik niet bereid om mijn eigen vakmanschap in twijfel te trekken.'

En als Radio III dan aandacht besteedt aan Nederlandse popmuziek, dan heeft iedere omroep weer een eigen favoriete groep, zodat de groepen maar op één dag worden gesteund. Terwijl de grote Amerikaanse en Engelse sterren door alle omroepen worden gedraaid. Een andere muziekindustrie-woordvoerder:

'Eén van onze bands is een paar weken geleden VARA's parkeerschijf geweest met heel veel 'airplay' en zo. Dan gebeurt er weer een tijd niks en dan is ie gisteren op eens AVRO's Hollandse Nieuwe. Als dat binnen een kortere periode was gebeurd, dan hadden we misschien een notering in de tipparade gehaald en dan verkoop je drieënhalfduizend singletjes. Nu is dat uitgesmeerd en dat kan wel weer betekenen dat het nog niet aanslaat. Het is een volslagen ongrijpbare situatie.'

■ Aandeel in popprogramma's

Het aandeel van de Nederlandse popmuziek in de popprogramma's die door de Hilversumse omroepen worden uitgezonden

The Urban Dance Squad

den is iets groter dan het aandeel in de omzet aan CD's en grammofoonplaten.

In de afgelopen tien jaar is duidelijk geworden dat de aandacht voor Nederlandse pop op de radio en haar aandeel op de markt van grammofoonplaten en CD's sterk samenhangen. In de periode 1981-1983 was het marktaandeel van de Nederpop het hoogst en was ook de aandacht voor de Nederlandse popmuziek het grootst van de afgelopen tien jaar. Dat was in het tijdperk van de Nederlandstalige popmuziek onder leiding van de groep 'Doe Maar'. Na het uit elkaar gaan van die groep zakte de aandacht voor de Nederpop op de radio compleet in en zakte ook het marktaandeel naar een dieptepunt.

In 1989, het laatste jaar dat in het onderzoek werd meegenomen, laat het aandeel van de Nederlandse popmuziek op de radio weer een stijging zien. In dat jaar is één op de vijf popplaten die op Radio III worden gedraaid een Nederlandse plaat. In 1988 was dat nog één op elke acht.

Het grootste probleem voor Nederlandse popmuziek op de radio is dat de Nederpop moet concurreren met hoogwaardige buitenlandse producten, waarin veel meer geld is geïnvesteerd. Eén van de eindredacteuren van Radio III drukt het als volgt uit: *'Buitenlandse bands hebben financieel gewoon meer mogelijkheden. Dat wil niet zeggen dat een Nederlandse band slechter is, maar ja, die moet in een Fiat 500 rijden en die ander rijdt een Mercedes en dan leg je het af. Misschien is ie een veel betere chauffeur, maar in die Fiat kan ie niet harder dan 110 en in die Mercedes kan ie gemakkelijk 220, en... daar ga je, dat is natuurlijk heel moeilijk te doorbreken.'*

■ 'Weg met ons'-mentaliteit

Veel radiomakers blijken vaak voor het beter geproduceerde buitenlandse produkt te kiezen dan voor de Nederlandse groepen. Immers, zo geven de redacteurs van Radio III aan, het is niet hun taak om Nederlandse popmuziek te verkopen, maar om hun luisteraars van dienst te zijn. Het feit blijft echter dat Radio III in de laatste jaren steeds meer luisteraars kwijt raakt aan de commerciële kabelstations, maar ook aan lokale en regionale radiostations. Met name de lokale en regionale zenders slagen er in om luisteraars aan zich te binden met muziek van regionaal bekende muzikanten.

Bij de presentatie van het onderzoeksrapport voerde voormalig Radio Veronica, Radio Noordzee en NOS-discjockey Willem van Kooten, bij sommigen beter bekend als Joost den Draaijer, het woord. Van Kooten is overigens zelf eigenaar van de platenmaatschappij Red Bullet. Hij hekelde de Nederlandse 'weg met ons'-mentaliteit die ook in Hilversum welig tiert. Nederlanders hebben de neiging om datgene wat van ver komt lekkerder te vinden dan datgene wat ze zelf maken. De Hilversumse radio zou veel meer aandacht aan Nederlandse muziek moeten besteden. Door het gebrek aan aandacht voor Nederpop op Radio III wordt de Nederlandse muziek langzaam om zeep geholpen.

Vertegenwoordigers van de radio leggen op hun beurt het probleem weer op het bordje van de platenmaatschappijen. Zij moeten Nederlandse produkties maken die kunnen concurreren met buitenlandse muziek. Men speelt elkaar de bal toe.

■ Achterstand

De resultaten van het onderzoek laten zien dat de Nederlandse popmuziek zich op een aantal punten in een benarde positie bevindt. Met name het tot stand brengen van goede plaatprodukties blijkt een probleem. In die zin bevindt de Nederpop zich in een achterstandspositie ten opzichte van de buitenlandse popmuziek. Het wordt tijd dat de verschillende organisaties, instellingen en bedrijven die opereren binnen de Nederlandse popscene de huidige situatie ten gunste gaan veranderen.

Paul Rutten

QUANTUMGENEZING

Oeroude 'wetenschap van het leven' opnieuw in praktijk gebracht

In 1989 kwam in de VS het boek *Quantum Healing* van Dr. Deepak Chopra uit. Binnen een jaar werd het een onverwachte bestseller. Er kwamen uitgebreide besprekingen in vele gerenommeerde bladen en de Washington Post omschreef het als 'dazzling', zeg maar duizelingwekkend. Voorjaar '91 bracht uitgeverij Servire een Nederlandse vertaling op de markt.* Na lezing en herlezing zal zelfs de meest sceptische lezer niet kunnen ontkennen dat we hier te maken hebben met op z'n minst een bijzonder indrukwekkend boek. Niet alleen vanwege de revolutionaire visie van Chopra op ziekte en gezondheid, maar ook vanwege de manier waarop hij oude en nieuwe inzichten van de medische wetenschap, de fysica en de metafysica met elkaar in verband brengt en uiterst helder weet over te dragen.

■ Natuur en bewustzijn

Quantumgenezing gaat over het grensgebied tussen geest en lichaam: 'Het lichaam heeft zelf een geest, zo moeten we concluderen. Als we dit mysterieuze aspect, dat tot de essentie van onze natuur behoort, eenmaal begrijpen, dan is genezing van kanker niet langer een wonderbare genezing. Want al hebben slechts weinigen een lichaam dat weet hoe het kanker moet genezen, elk lichaam weet hoe het een snijwond moet genezen.'

Zo'n 2000 jaar geleden schreef Hippocrates (dezelfde van de artseneed) al, dat het de natuur is die ziekten geneest, de arts kan daarbij 'slechts' behulpzaam zijn. In de natuur is heling een spontaan gegeven en, aldus Chopra, dat zelfhelende systeem heeft tot doel het bewustzijn terug te brengen tot de natuurlijke staat van een mens: gelukkig zijn. En dat gelukkige mensen gezonder zijn dan ongelukkige mensen weet iedereen.

Werken aan dat bewustzijn – dat o.a. ook

inhoudt dat een mens inzicht verwerft in de psychische oorzaken van het eigen ziek zijn – is een aspect dat in de Westerse geneeskunde grof is verwaarloosd. Door de specialistische concentratie op (delen van) het lichaam is de (levengevende) invloed van de geest ernstig (soms dodelijk) te kort gedaan. Omgekeerd wordt dit bijv. ook duidelijk als we de resultaten bezien van onderzoek naar spontane genezing van kanker, waarbij is aangetoond dat, kort voordat het herstel zichtbaar wordt, patiënten een dramatische (positieve) verandering in bewustzijn ondergingen. Zo'n levensreddende sprong in het bewustzijn van mensen kan naderbij worden gebracht met behulp van ayurvedische technieken (zie verder op).

■ Quantumsprong

Zo'n plotselinge verandering, van een bepaald niveau van functioneren naar een hoger niveau, wordt in de natuurwetenschap

pen een quantumsprong genoemd. Chopra introduceert de term quantumsprong nu in de geneeskunde, waar die als begrip nieuw is, maar als proces niet, want 'Er zijn altijd patiënten geweest wier genezing niet het gebruikelijke verloop had. (...) Veel genezingen die een mysterieuze oorsprong gemeen hebben – gebedsgenezing, spontane remissie, het effectief gebruik van placebo's of 'schijn-geneesmiddelen' – wijzen eveneens in de richting van een quantumsprong.'

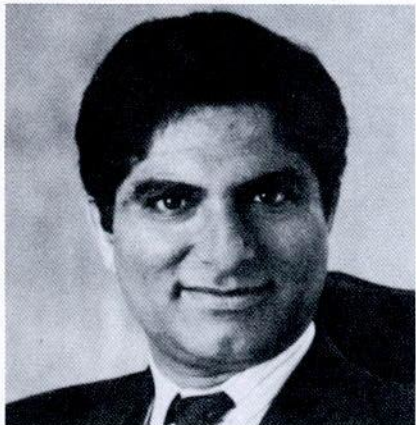
Onze verbazing, ontzag of ongeloof bij dergelijke gebeurtenissen heeft alles te maken met onze onderschatting van de kracht van het innerlijk bewustzijn van mensen. Een ieder bezit dit, maar we verschillen onderling sterk in het vermogen om het te mobiliseren. Daarvoor zou het goed zijn 'als er een wetenschap van het bewustzijn bestond; en dat is wat Ayurveda biedt' aldus Chopra (in hfdst. 13). Dan komen ook de ayurvedische technieken aan de orde: meditatie, de techniek van de gelukzaligheid – waarbij gebruik wordt gemaakt van een trilling, die de brug slaat tussen geest en lichaam (DNA) – en de techniek van de oerklanken. Zij zijn de instrumenten van de quantumgeneeskunde. Uitgangspunten voor hun gebruik is altijd dat allereerst de patiënt moet worden behandeld, en dan pas de ziekte.

■ Ziekte zien als kans

In dit korte bestek kon ik helaas te weinig aanroeren van de rijkdom aan onderwerpen in dit boek. Niets over de soms hoopgevende behandelingen van ongeneeslijk zieken, over belangwekkende onderzoeksresultaten, over DNA, over de verbanden met theorieën van Einstein, Maslow, enz. enz. Desondanks hoop ik nieuwsgierigheid te hebben gewekt naar de ideeën van een arts, die baanbrekend werk verricht op de weg naar een meer menslievende medische wetenschap en praktijk. Tot slot nog één citaat van Chopra: 'Mensen zullen steeds meer leren ziekte te herkennen als mogelijkheid om te leren, als een stap op de ladder van de evolutie. Ziekte wordt zo een kans om je te ontwikkelen naar een hoger niveau van bewustzijn. En uiteindelijk zullen we de gevolgen daarvan over de hele wereld gaan zien. Medeleven zal de plaats innemen van vijandigheid, en liefde zal woede vervangen.'

Frank Spoelstra

* Dr. Deepak Chopra: *Quantumgenezing*. Servire, Cothen 1991. 304 blz. f 37,50.

Deepak Chopra groeide op in India en volgde daar en in de VS zijn artsopleiding. Hij was als arts verbonden aan het

Militair Hospitaal in Boston en vestigde zich daar vervolgens als endocrinoloog (specialist op het gebied der interne klier-afscheidingsen). Hij mediteerde al enige jaren, toen hij in 1985 bij een bezoek aan zijn geboorteland Maharishi, Mahesh Yogi ontmoette, in het westen vooral bekend als de grondlegger van transcendente meditatie. Deze vertelde hem over de *Ayurveda* (Sanskritwoord voor 'de wetenschap van het leven'), een 7000 jaar oud samenstel van oosterse geneeswijzen uit India, Tibet, Nepal en Sri Lanka. De ontmoeting betekende een ommekeer in de loopbaan van de Amerikaanse arts. Hij ging zich in studie en praktijk intensief bezighouden met de zogenoemde geestlichaam-geneeskunde. Sindsdien ontwikkelt Chopra in zijn kliniek in Lancaster (bij Boston), in overleg met zijn patiënten, een wijze van behandelen waarin ayurvedische en westerse geneeswijzen worden gecombineerd.

AANPAK DRUGSPROBLEEM IN KRIJGSMACHT GEBREKKIG

Marechaussee: 'We hebben genoeg greep op de situatie'

Het is een publiek geheim dat er binnen de Koninklijke Landmacht net zo openlijk soft-drugs worden gebruikt als binnen de burgermaatschappij. Dit in tegenstelling tot het officiële standpunt van het legerkorps: 'het handhaven van de wet'.

Mr. De Koning, persofficier van de Militaire Kamer in Arnhem, legt het standpunt als volgt uit: 'Het roken van hasj en marihuana e.d. is ten allen tijde verboden. Wij volgen exact dezelfde gedragslijn als in de Opiumwet aangegeven. Alleen heeft Defensie de aanpak gekozen van "daar doen we wat aan". De KMAR en veel commandanten handelen zodoende overeenkomstig.'

■Ander beeld

Als we deze uitspraak aan de praktijk toetsen, zien we echter een ander beeld. Bij de wetenschap dat er op elke kazerne openbaar 'stikkies' worden gerookt, maar dat er op diezelfde kazernes niet of nauwelijks aan voorlichting wordt gedaan, komt de toelichting van Mr. De Koning wat knullig over.

Dat vindt ook Christiaan de Leeuw, voorlichter van de VVDM: 'Over het drugsbeleid van het ministerie van Defensie en de legertop binnen het legerkorps zijn wij niet te spreken. De voorlichting is sporadisch. Het gebruik van drugs wordt alleen maar verboden. Verder wordt er weinig aandacht aan het probleem besteed.'

In Den Haag benadert het ministerie van Defensie het probleem van een andere kant. 'Defensie haalt ieder jaar 35.000 dienstplichtigen in huis. Dat betekent dat je ook een groot deel van de problemen van die dienstplichtigen binnenhaalt en die kun je niet zo een-twee-drie wegnemen. Er zijn twee dingen die je kunt doen tegen de problemen in dienst: ze trachten te voorkomen, of ertegen optreden', aldus de heer Van Berkel, voorlichter van het ministerie.

■Greep

En dat gebeurt ook voldoende volgens de Marechaussee, wanneer ik hen vraag of ze voldoende middelen ter beschikking hebben om het gebruik van drugs binnen de krijgsmacht aan banden te leggen.

'We hebben genoeg greep op de situatie. Het aantal processen-verbaal is van 300 in 1989, naar 200 in 1991 gezakt. Bovendien is men pas gestart met drugsvoorlichting op diverse kazernes.'

Wat echter nog verontrustend is, is het feit dat van de 250 processen-verbaal die in 1990 zijn opgemaakt, er 40 zijn, die betrekking hadden op het gebruik of de verkoop van hard-drugs (cocaine en xtc-pillen; S.K.). Daarnaast komt het nog wel eens voor dat dienstplichtigen die wacht moeten lopen of dienst hebben, onder invloed van soft-drugs zijn. Een pikant detail, als je bedenkt dat deze jongens met half-geladen wapens lopen. Het gebeurt. Zolang dit soort praktijken nog steeds binnen onze krijgsmacht voorkomen, blijft er toch nog voldoende over om grip op te krijgen.

Daarnaast mogen we er niet vanuit gaan, dat er van alle vergrijpen proces-verbaal is gemaakt.

■Ongenuanceerd

Bij Christiaan de Leeuw gaan de verhalen van het ministerie en de Koninklijke Marechaussee er dan ook niet in: 'Ik vind de uitspraken ongenueanceerd. Het moet eerst eens een keer goed uit de hand lopen, voordat er eens ingegrepen wordt. En dan is het te laat.'

Het echte probleem is dan ook niet dat er een 'stikkie' wordt gerookt, maar de verantwoordelijkheid, waar en wanneer het wordt gerookt.

Ten slotte geeft een uitspraak van Mr. De Koning, nu wat genuanceerder dan de vorige keer, aan waarom zijn bazen het drugsprobleem wel veel serieuzer moeten gaan nemen: 'De loyaliteit aan de wet heeft een drietal hoofdrekenen: Ten eerste is het gebruik van of handel in drugs gewoon een strafbaar feit. Ten tweede gaat druggebruik onmiskenbaar ten koste van de fysieke inzetbaarheid. Daarnaast heeft de overheid een stukje verantwoordelijkheid van de ouders overgenomen. Daarom wil ze voorkomen dat de jongens er ongewild mee in aanraking komen. En de kans op uitwaaiing van druggebruik is vrij groot in een relatief gesloten en groepsgesichte organisatie als het leger.'

■Reakties

Dat er betrekkelijk veel (soft-)drugs binnen de landmacht wordt gebruikt is duidelijk. Het is ook een gevoelig onderwerp. Het voorgaande is dan ook als inleidend verhaal bedoeld om eens te kijken wat er betreft dit onderwerp onder de dienstplichtigen leeft. In een volgend nummer hoop ik met een vervolgartikel te komen. Een artikel dat bestaat uit jullie reakties over dit onderwerp. Anoniem insturen is geen probleem. Graag je reakties voor 20 februari a.s. naar de redactie van EGO sturen.

Sander Kuypers

COKE. DE WITTE SLOPER.

EEN GOEDE DOOD

Als je leest wat er in de kranten over euthanasie staat geschreven en de rapporten leest die daarover verschijnen, lijkt het wel of je er op gestudeerd moet hebben om er over te mogen meepraten. Praten op een abstracte manier over de zachte dood gaat ons blijkbaar zeer goed af. Het is wel vreemd dat we tegelijkertijd mensen aan de andere kant van de wereld gewetenloos laten uithongeren en verdrogen en we bijna gevoelloos toekijken hoe in landen dichterbij de ene bevolkingsgroep de andere groep massaal in koelen bloede uitmoordt. Wie zwijgt stemt toe. En het is nog vreemder dat we er hier alles aan doen om de dood op een afstand te houden. Want wanneer er openlijk melding wordt gemaakt van een euthanasiesituatie, breekt er bijna een oproer uit. Om een hard maar duidelijk voorbeeld te gebruiken: de hele euthanasiediscussie zal dan ook een volstrekt andere wending krijgen, wanneer een terminale patiënt, kreunend of gillend van de pijn, de Tweede Kamer wordt binnengereden en tussen de pijngolven in vraagt om toch alsjeblieft te mogen sterven.

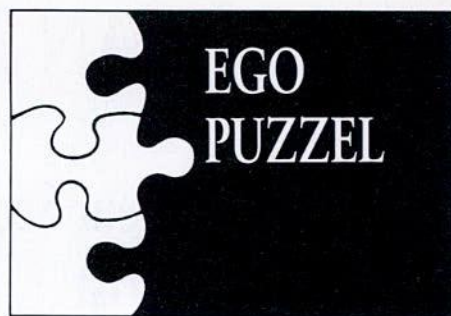
Henk Ramos had al zo vaak aangegeven dat hij een zachte dood wil sterven, liever vandaag nog dan morgen. Er is niets dat hem tegenhoudt om te sterven. Hij wacht op de dood die maar niet komen wil. De dokter kan en wil hem niet helpen, omdat die vindt dat je de natuur z'n gang moet la-

ten gaan. Het enige wat de dokter kan doen is er voor zorgen dat Henk geen pijn heeft. Henk is inmiddels al meer dan een week niet aanspreekbaar. Of hij pijn heeft of werkelijk lijdt weet niemand. Wel dat dit een situatie is die hij zelf nooit heeft gewild en had willen voorkomen. Henk heeft een vrouw en een dochter: zij vinden dat hij op eigen verzoek had moeten kunnen sterven. Dat vinden ook de verzorgers van Henk, die dagelijks de vieze stinkende wonden moeten verzorgen en na de verzorging kokhalzend de kamer uitlopen, omdat het niet om aan te zien is. Voor iedereen, behalve de dokter, is de situatie ontlusterend.

De dokter kan en wil de verantwoordelijkheid niet nemen. De dokter kan op haar strepen staan wat betreft het voorschrijven van de behandeling. De verpleging en de familie hebben geen bevoegdheid, als de behandeling niet overeenkomt met de doelstelling van verzorgenden en familie om zo optimaal mogelijk zorg te bieden. Waarom heeft de dokter eigenlijk altijd het laatste woord? Omdat de dokter het uiteindelijk moet doen of de middelen ter beschikking moet stellen. Zij is aansprakelijk. Die verantwoordelijkheid ligt uiteindelijk op één paar schouders. Is dat terecht?

De huidige ethiek over leven en dood is aan vervanging toe. Terecht kan het Humanistisch Verbond zich niet vinden in de huidige euthanasiepraktijk. Ondanks alle middelen die we in huis hebben om mensen een pijnloze en milde dood te geven, wordt daar, gedacht vanuit solidariteit en rechtvaardigheid vanuit een humanistisch perspectief, op immorele gronden geen gebruik van gemaakt. Het is werkelijk beschamend dat het beëindigen van zinloos onuitsprekelijk lijden in de strafwetgeving is opgenomen. Ondanks dat, heb ik toch deze maand bij een notaris, in een euthanasieverklaring, precies laten vastleggen wat er met mij moet gebeuren wanneer ik dat zelf niet meer kan aangeven.

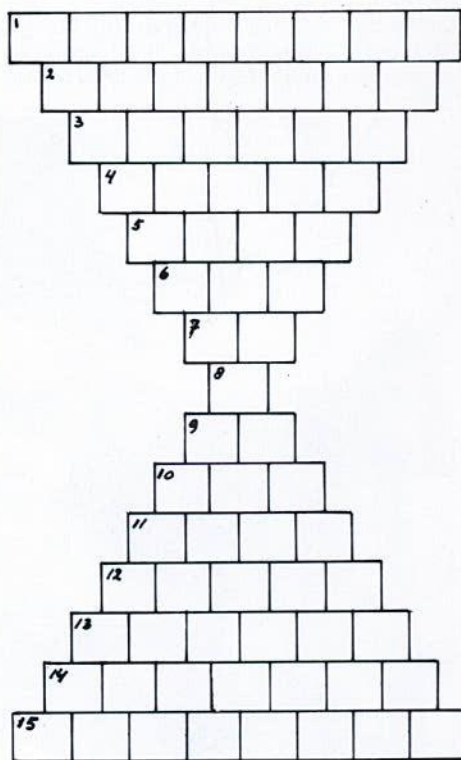
Freek Pol

Zandloper

De oplossing van de vier beroepen op de vitsitekaartjes in het januarinumnummer luidt: 1-marinier, 2-regisseur, 3-minister, 4-wegwerker.

Hieronder weer eens een zandloper, waarvan elk woord bestaat uit dezelfde letters als het voorgaande, eerst min één en later plus één letter. De omschrijvingen luiden als volgt: 1-kwaadspreken (8 letters), 2-sleeën (7), 3-tussen de palen (6), 4-stukken (5), 5-europeaan (4), 6-telwoord (3), 7-voegwoord (2), 8-klinker (1), 9-voegwoord (2), 10-watertje (3), 11-kort (4), 12-bestaan (5), 13-Engels elfje (6), 14-misten (7), 15-boeien (8).

De grote moeilijkheid is dat er geen vijanden meer zijn. Het is nu eenmaal ingewikkeld in je eentje oorlog te voeren.

François Mitterrand

THE INDIAN RUNNER

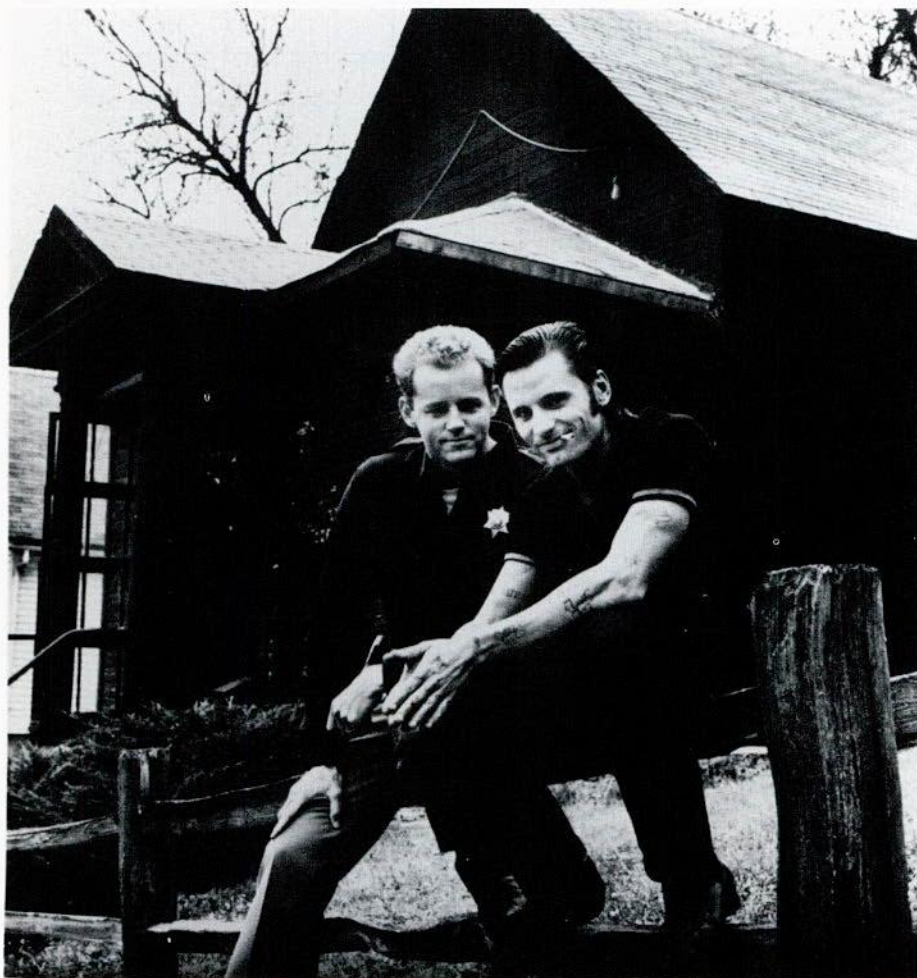
Onstuimige acteur Sean Penn nu als regisseur/scenarist

'Elk kind dat geboren wordt, is opnieuw een bewijs dat God zijn vertrouwen in de mensen nog niet verloren heeft.' Op deze uitspraak van de dichter Tagore preludeert Sean Penn in zijn eerste eigen film, waarvoor hij ook het scenario schreef. Hij zegt geïnspireerd te zijn door de song Highway Petrolman van Bruce Springsteen en ongetwijfeld heeft hij ook autobiografische motieven in zijn verhaal verwerkt. De relatie tussen broers heeft hem altijd meer geïntigreerd dan andere intermenselijke verhoudingen. *The Indian Runner* gaat dan ook over twee broers.

De film begint in de winter, in Nebraska. Joe, een jonge politieman, achtervolgt een man in een auto. Op een gegeven moment zet de achtervolgde zijn wagen stil, stapt uit en begint op de agent te schieten. Deze ziet zich genooddaakt uit zelfverdediging terug te vuren en doodt de man. De confrontatie met de verbitterde ouders van het slachtoffer, op het politiebureau, brengt hem volledig van zijn stuk: hij wordt ziek en vlucht naar de begrijpende armen van

zijn Mexicaanse vrouw. Dan al is duidelijk dat hij in wezen niet hard genoeg is voor het beroep dat hij uitoefent. Eenmaal thuis, krijgt hij bericht dat zijn jongere broer Frankie terug is uit Vietnam. Hij had dienst genomen, toen hun vader zich genooddaakt had gezien de boerderij, waar het gezin tot dan toe van leefde, te

David Morse en Viggo Mortenson als de broers in 'The Indian Runner'

verkoopen aan de bank. Joe is dolgelukkig, want hij was vroeger altijd gek op zijn kleine brancieschopper van een broertje. Hij hoopt dat het weerzien iets van hun gelukkige jeugd jaren terug zal brengen. Hij hoopt ook dat Frank, net als hij, zal trouwen en een gezin stichten.

Maar Frankie blijkt in Vietnam cynisch en verbitterd te zijn geworden. Hij vertelt Joe, dat hij niet van plan is om naar hun ouders te gaan. Joe toont begrip voor alles wat Frank zegt, want hij wil de relatie tot elke prijs goed houden. Frank vertrekt na korte tijd weer en komt al snel wegens gewelddadig gedrag in de gevangenis terecht. Als Joe hem na zijn ontslag af gaat halen, ziet hij dat Frank een schattige, jonge vriendin heeft. Als blijkt dat deze Dorothy zwanger is, lijkt er toch iets van Joe's dromen waarheid te worden. Maar inmiddels is hun moeder overleden, en heeft hun vader zelfmoord gepleegd. Gedeelten van zijn jongensdroom zijn dus al onherstelbaar verloren gegaan.

Frankie zoekt na zijn detentie weliswaar keurig werk in de bouw, maar hij blijkt in de oorlog teveel beschadigd te zijn. Hij kan zich niet meer aanpassen aan het leven van normale mensen. Hij vindt zijn oudere broer een burgerman, en tegelijk benijdt hij hem. Als Dorothy moet bevallen, vlucht hij het huis uit en forceert een manier om zijn verantwoordelijkheden te ontlopen. Joe bewijst hem een laatste dienst door hem te laten ontkomen, wetend dat hij hem nooit terug zal zien...

Laat ik vooropstellen dat de film de nodige mankementen vertoont. Penn heeft het script te mooi willen maken met een heleboel filosofie, dat het verhaal absoluut niet nodig heeft. Verder zijn de karakters van de beide broers nogal ongenueanceerd geschetst: Joe is zo'n intens goeie begrijpende man dat je hem af en toe graag eens zou horen vloeken. En Frank is nu en dan zo'n ellendeling, dat je niet begrijpt dat iemand hem nog binnenlaat. Verder is Penn een aantal keren verliefd geworden op de mooie plaatjes die cameraman Anthony Richmond hem voortoverde, waardoor de film gewoon te lang is. Daar staat tegenover, dat de rollen van de beide broers perfect gecast zijn en voorbeeldig worden gespeeld. David Morse, die in de televisieserie *St. Elsewhere* ook al zo'n engel op aarde gestalte gaf, is een overtuigende Joe, die van het leven houdt en voldoende heeft aan zijn gezin en zijn kleine plekje op aarde. De gecompliceerde Frank, die anderen maar ook zichzelf het leven onmogelijk maakt, wordt beklemmend gespeeld door de mij onbekende Viggo Mortenson. Verrassende bijrollen spelen Dennis Hopper als de onsympathieke bartender Caesar, en een opgeblazen, vrijwel rimpelloze Charles Bronson als de oude, gedesillusioneerde vader van de beide jongens. De trefzeker gekozen muziek uit de jaren zestig plus de geladen dialogen verlenen de film af en toe de sfeer van het werk van Sam Shepard: door en door Amerikaans, maar toch vol emotionele diepgang. Al is *The Indian Runner* dan lang geen meesterwerk, de film maakt wel duidelijk dat Sean Penn het in zijn vingers heeft.

Leo van Opzeeland

FILM IN 'T KORT

LA GLOIRE DE MON PERE

In navolging van 'Jean de Florette' en 'Manon des Sources', twee Franse films naar boeken van Marcel Pagnol die een paar jaar leden in heel Europa geweldig veel succes hadden, gebruikte regisseur Yves Robert voor zijn film 'La Gloire de

Scène uit 'La Gloire de mon Père'

mon Père' en het vervolg 'Le Chateau de ma Mère' (die over enkele weken in roulatie gaat) ook werk van Pagnol. In deze eerste film speelt de jonge Marcel de hoofdrol. Hij is het intelligente oudste kind van een vriendelijke onderwijzer en diens mooie, zachtmoedige vrouw. Als ze zich na een aantal jaren een vakantie in de Provence kunnen veroorloven, raakt de kleine Marcel totaal in de ban van de schoonheid van het platteland. De film is schitterend van aankleding en liefdevol van toon, en vormt een onvervalste hommage van een Fransman aan zijn vaderland. Ook de te-

rugblik op de pure, nog nergens vervuilde wereld van rond de eeuwwisseling is een belevens op zich.

JFK

De moord op John F. Kennedy is de geboederen in Amerika altijd blijven bezighouden, ook al was volgens de officiële lezing van de commissie Warren Lee Harvey Oswald, die twee dagen later zelf door Jack Ruby werd neergeschoten, de enige dader. Maar drie jaar na de schokkende moord besloot Jim Garrison, een openbaar aanklager uit New Orleans, om op eigen houtje te gaan graven naar de vele onopgeloste vragen die hem al die tijd door zijn hoofd waren blijven spoken. Hij stuitte op zoveel ongeloofwaardige details, dat hij er zelf van schrok. Hij ontvouwde een theorie, waarbij hij aantoonde dat zowel de CIA als de FBI veel belang hadden bij de dood van de eigenzinnige, jonge president. Volgens hem waren er meerdere personen verantwoordelijk voor de diverse schoten die er op de president werden afgevuurd, en niet één enkele man (die je overigens bij zijn arrestatie zelf hoort zeggen dat hij maar een dekmantel is). Op grond van de bevindingen van deze Garrison maakte Oliver Stone, die bekend staat om het feit dat hij graag knuppels in hoenderhokken gooit, een indrukwekkende film die een wel zeer dubieus licht werpt op de manier waarop de moord indertijd van overheidswege is benaderd. Inmiddels heeft een aantal hooggeplaatste regeringsfunctionarissen inmiddels diep verontwaardigd op Stone's film gereageerd. Maar uit een Gallup-enquête is gebleken, dat 73 procent van de Amerikanen niet gelooft dat Lee Harvey Oswald de moord op zijn geweten heeft. Dat was voor Stone reden genoeg om aan de film te beginnen. Het duurt nog tot ver in de een en twintigste eeuw voordat bepaalde dossiers over de zaak vrijgegeven mogen worden, maar wat Stone betreft is de zaak nu al zo klaar als een klontje. De zeer populaire Kevin Costner speelt de rol van Garrison, en daarmee verzekerde Stone zich sowieso al van een miljoenenpu-

bliek. Maar grote acteurs als Jack Lemmon en Donald Sutherland waren bereid piepkleine rolletjes te spelen, omdat ze het heel belangrijk vonden dat de film er kwam. En dat zegt ook wel iets. Stone heeft de artistieke vrijheid genomen om sommige bevindingen van anderen aan Garrison toe te schrijven. Verder heeft hij archiefbeelden op een zeer geraffineerde manier weten te combineren met nieuw materiaal, waardoor de film als geheel een zeer authentiek karakter krijgt. Dat hij bijna drie uur duurt, merk je eenvoudig niet!

RAMBLING ROSE

Calder Willingham schreef een autobiografische roman over zijn puberjaren, toen zijn ruimenkende ouders een ontspoord jong meisje als hulp in de huishouding namen. Rose gedraagt zich als een femme fatale, maar hunkert in feite alleen naar vriendelijkheid en veiligheid. Het duistere verleden dat ze met zich meedraagt, wordt pas aan het eind van de film onthuld en

Laura Dern en Lukas Haas in 'Rambling Rose'

verklaart veel over haar gedrag. Martha Coolidge maakte van 'Rambling Rose' een aangrijpende, maar tegelijk geestige zeden-schets, waarbij duidelijk wordt hoe weinig begrip er anno 1935 in de Zuidelijke staten van Amerika bestond voor meisjes als Rose. De lange, hoekige Laura Dern speelt een hartveroverende titelrol; Robert Duvall is de man in wiens gezin ze liefderijk wordt opgenomen. Diana Ladd, in werkelijkheid Dernas moeder, speelt Duvalls vrouw, en Lukas Haas, die beroemd werd met films als 'Witness' (toen nog een klein jochie) en 'Musix Box', is de dertienjarige zoon des huizes en de verteller van het verhaal.

L.v.O.

V.l.n.r. Kevin Costner, Sissy Spacek en Jay O. Sanders in 'JFK'

de meeste
brandhaarden
stoken olie

rené nauta

LEZERS
SCHRIJVEN

Artseneed en militaire eed (2)

Utrecht, 17 december 1991

Geachte redactie,

In het novembern timer van EGO heeft u een artikel opgenomen met als titel "Artseneed en officierseed onverenigbaar?". In dit artikel wordt verslag gedaan van een gehouden interview met de voormalig dienstplichtig arts A. Hingstman.

Ten eerste wil ik opmerken dat het woord officierseed sinds enkele jaren niet meer kan worden gebruikt, aangezien door een wijziging in de wetgeving het gehele beroeps- en reserve-personeel is gehouden de eed of belofte af te leggen. Het is tegenwoordig dan ook beter te spreken van de militaire eed.

Op de tweede plaats is het noodzakelijk te reageren op de opmerking van de geïnterviewde dat hij tijdens zijn opleiding aan het OCMGD uitleg had gekregen van een militair jurist over de gevolgen van het afleggen van de 'officierseed' en dat hem hieruit was gebleken dat welbeschouwd de artseneed en de 'officierseed' eigenlijk niet te verenigen waren. De conclusie die de heer Hingstman uit de voorlichting van genoemde jurist heeft getrokken is namelijk onjuist.

Tevens ben ik van mening dat hij, als hij de vaste overtuiging had dat voor hem de artseneed en de militaire eed onverenigbaar waren, toen ook dienovereenkomstig had dienen te handelen. Met andere woorden, dan had hij de militaire eed niet moeten afleggen. Nu hij dit wel heeft gedaan komt het vrij hypocriet over om pas na afloop van zijn diensttijd zijn ongenoegen te uiten.

Sinds de zeventiger jaren geeft een militair jurist van de sectie juridische zaken van COKL lessen aan de zogenaamde 'artsenklas' op het OCMGD, onder andere met betrekking tot het onderhavige onderwerp. De noodzaak hiertoe kwam voort uit het feit dat er in die tijd een aantal dienstplichtige artsen in opleiding van mening was dat de militaire eed en de door hen afgelegde artseneed strijdig waren. De ratio van genoemde lessen is vanaf het eerste begin altijd geweest om deze artsen te laten inzien dat deze opvatting onjuist is.

Zonder al te diep in te gaan op de materie zal ik u aangeven hoe in zo'n artsenklas wordt verteld waarom de artseneed en de militaire eed zeer goed kunnen samengaan, waarbij ik begin met het citeren van de teksten van beide eden.

Artseneed

Ik zweer (beloof) dat ik de genees-, heel- en verloskunde volgens de daarop wettelijk vastgelegde bepalingen naar mijn beste weten en vermogen zal uitoefenen en dat ik aan niemand zal openbaren wat in de uitoefening als geheim aan mij is toevertrouwd of te mijner kennis is gekomen, tenzij mijn verklaring als getuige of deskundige in rechte gevorderd, of ik anderszins tot het geven van mededelingen door de wet verplicht word.

Militaire eed

Ik zweer (beloof) trouw aan de Koningin, gehoorzaamheid aan de wetten, onderwerping aan de krijgstuicht. Zo waarlijk helpe mij God almachtig (Dat belooft ik).

Beide eden leggen op de afleggers daarvan

FOTO JAN DEN BOER

geen juridische, maar slechts een morele verplichting. Men kan derhalve niet vervolgd worden als men zijn eed breekt. Elke eed is een zeer persoonlijke bekrachtiging van de bereidheid om de verplichtingen die uit hoofde van beroep of functie op iemand rusten naar beste weten en kunnen na te komen. Dat de militaire eed voor de (dienstplichtig) militaire arts geen extra juridische verplichtingen met zich meebrengt moge duidelijk zijn uit het volgende.

In de eerste twee zinsneden van de militaire eed wordt trouw aan het wettig gezag en gehoorzaamheid aan de wetten gevorderd. In feite rust op iedere Nederlander die verplichting.

Het meest aangevochten punt in de militaire eed is de 'onderwerping aan de krijgstuicht', vereist om de krijgsmacht onder de meest ongunstige omstandigheden in staat te stellen haar taak zo goed mogelijk te verrichten en om zich op deze taakuitoefening voor te bereiden. Maar ook deze zinsnede leidt niet tot strijd tussen beide eden. Onderwerping aan de krijgstuicht doet immers niet af aan het beroepsgeheim en de vrijheid van geneeskundig handelen van de arts, kort samengevat de inhoud van de artseneed. Daarnaast zal geen enkele welkenkende commandant ingrijpen in een geneeskundige behandeling, omdat hij zal uitgaan van de persoonlijke, geneeskundige verantwoordelijkheid van de onder zijn bevel staande arts.

Ik vertrouw erop dat ik met dit schrijven heb duidelijk gemaakt dat de heer Hingstman de lessen m.b.t. de verhouding tussen artseneed en militaire eed niet goed heeft begrepen, danwel op een incorrecte wijze heeft geïnterpreteerd.

Ik zou het bijzonder op prijs stellen als u mijn brief, als reactie op het genoemde artikel, wilt publiceren in het volgende nummer van EGO, teneinde te voorkomen dat bij uw lezers het idee blijft voortbestaan dat er sprake is van een onverenigbaarheid tussen artseneed en militaire eed.

Commando opleidingen koninklijke landmacht,
hoofd juridische zaken,
voor deze,

w.g.
mr. H.A. van Gameren
majoor van de MJD
docent militair recht.

FOTO JAN DEN BOER

FOTO JACQUES VAN DEN BLINK

Albert Hingstman

Kort commentaar

De reactie van de heer Van Gameren noopt mij tot het plaatsen van enkele opmerkingen.

- 1 Het interview is niet na, maar tijdens mijn actieve dienstperiode afgenomen.
- 2 In zijn betoog stelt de heer Van Gameren dat onderwerping aan de krijgstucht niets afdoet aan beroepsgeheim en vrijheid van geneeskundig handelen van de arts. Juist deze stelling impliceert een contradictio in terminis. Er kan niet te allen tijden volledige vrijheid van handelen bestaan naar beste weten en vermogen van een individu (i.c. de arts), indien er sprake is van een onderbevelstelling waarin het groepsbelang (niet door hetzelfde individu te bepalen) voorop staat.
- 3 Dat geen enkele weldenkende commandant zal ingrijpen in een geneeskundige

(be)handeling wil ik ten volle onderschrijven. Echter, weldenkendheid is geen gestandaardiseerde deugd en geen conditio sine qua non om commandant bij Defensie te zijn.

- 4 De heer Van Gameren geeft in zijn reactie een weergave van wat in de artsenklas wordt verteld. Dit doet hij zéér waarheidsgetrouw: Wederom komt hij niet verder dan het simpelweg naast elkaar leggen van de beide eden en vervolgens stellen dat er géén strijdigheid is, zonder enig bewijs, zonder de inhoud van de eden te analyseren en zonder de juridische achtergronden van de gebruikte terminologie toe te lichten.
- 5 Ik dacht in het interview duidelijk te hebben gemaakt, dat er in de praktijk best mogelijkheden zijn om met dit spanningsveld om te gaan, en dat derhalve het afleggen van de militaire eed als puur pragmatisch beschouwd kan worden. De hypocrisie geldt mijns inziens eerder de onwilligheid om de strijdigheid van beide eden te onderkennen.

Albert Hingstman

RECTIFICATIE

In het artikel 'Het medisch rollenspel' in EGO van december '91 werd op blz. 5, 2e kolom, enige malen geciteerd uit een eerder 'artsen-artikel' in het meinumner '91. Helaas was het laatste, korte citaat onzorgvuldig, want er stond: 'de enige rechtvaardige manier om iets niet te hoeven doen is via een mutatie van de dokter.' Er had echter moeten staan wat de arts Sander Jonges in het meinumner precies zei en dat was: 'De enige gerechtvaardigde manier om iets niet te hoeven doen is een mutatie van de dokter.' Een subtiel, maar wezenlijk verschil! Onze excuses.

Jan den Boer
Klazien van Brandwijk Wiltjer

RECENSIE

Arts en oorlog

Van een onverenigbaarheid tussen artsen-eed en militaire eed is beslist geen sprake, stelt majoor mr. H.A. van Gameren in een ingezonden brief elders op deze pagina's. Deze opvatting wordt op z'n zachtst gezegd onderuit gehaald door de historicus Leo van Bergen in zijn zojuist uitgekomen studie 'Waarde generaal: voelt u zich wel goed?' In zijn nawoord konkludeert deze namelijk: 'Het werk van medici in oorlogstijd is niet neutraal en a-politiek, hoezeer velen van hen dat ook zouden willen, en hoezeer velen van hen daar ook naar streven. Dit geldt niet alleen voor officieren van gezondheid, maar ook voor hen die in vredetijd als civiel arts of verpleegkundige werkzaam zijn. Zelfs als men van mening is dat de medicus ook een nationale plicht heeft te vervullen, en zelfs als men van mening is dat oorlog niet te voorkomen is, moet het duidelijk zijn dat de in die oorlog verleende geneeskundige hulp consequenties heeft, die strijdig zijn met het in principe humanitaire, geneeskundige werk.'

In deze heldere studie (ondertitel: 'Geneeskunde, leger, oorlog en vrede') behandelt de auteur de discussie over de problematiek van gezondheidszorg in oorlogstijd en/of in dienst van het leger, in de periode 1850-1975. In een viertal hoofdstukken geeft Van Bergen een goed beeld van de herhaaldelijk oploeiende discussie over de tegenstrijdigheid tussen de militaire en de geneeskundige eed (o.a. aan de hand van een aantal gerucht makende strafprocessen die het gevolg waren van medisch protest of militaire aanklachten) waarbij de argumenten van voor- en tegenstanders uitgebreid aan bod komen. Zijn bevindingen leiden o.a. tot de hiervoor geformuleerde konklusie. Een belangwekkende studie die ik nadrukkelijk niet alleen aan alle artsen in de krijgsmacht, maar zeker ook aan de juristen van COKL warm kan aanbevelen!

Wim Heij

Leo van Bergen: Waarde generaal: voelt u zich wel goed?
Studiecentrum voor Vredesvraagstukken,
Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen (tel. 080-615687). 1991. 133 blz. f 17,50.

BALANCEER-ACT TUSSEN DERDE EN EERSTE WERELD

De liberalisering van de Mexicaanse economie

'Als Mexico zijn best blijft doen, dan zal het het eerste land in de geschiedenis zijn dat de overstap maakt van de Derde naar de Eerste Wereld', zei de voormalige Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Henry Kissinger. Van een economie van protectionisme en nationalisme doet de Mexicaanse regering verwoede pogingen over te schakelen naar een internationaal gerichte economie. Critici menen echter dat de Mexicaanse economie een ondergeschikt deeltje zal worden van de Amerikaanse. Is de revolutie dan helemaal voor niets geweest?

Jan Donkers schreef hierover vanuit Mexico een artikel voor het kwartaalblad Projektbericht (december 1991) van HIVOS, het Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking. EGO neemt het hier – met dank voor de toestemming – graag over.

Van alle reacties die we die dag te horen krijgen is die van Don Estanislao nog het meest ondubbelzinnig. 'Ik ben nu een oude man, maar als ik nog jong was, zou ik weer de wapens oppakken. Net als toen.'

Toen, dat was tijdens de Mexicaanse revolutie van 1911 tot 1920, en Estanislao Chavez vocht aan de zijde van de grote en nog immer tot de verbeelding sprekende revolutionair Emiliano Zapata. Een jochie was hij toen nog, uiteraard. Hij begon als verzorger van de paarden van Zapata en daar leerde hij al snel zelf de wapens hantieren. 'Op die dag in 1919 was ik hier bij hem in Chinameca. Dat wil zeggen, ik lag met een stel mannen in die greppel daar. Zapata was benaderd door een hoge officier van het regeringsleger die hem had gezegd dat hij wilde overleggen. Een vrouw uit het dorp had hem gewaarschuwd voor een valstrik. Maar Zapata, die altijd zo op zijn hoede was, sloeg dit keer de raad in de wind. Daar lagen we op wacht, maar toen we de schoten hoorden beseften we dat het te laat was.'

■ Grond en Vrijheid

Estanislao Chavez is met zijn 91 jaren, een van de nog weinige levende Zapatisten en hij is onmiddellijk als zodanig herkenbaar: grote witte sombrero, grote snor, die nu uiteraard wit is geworden, kromme benen van het paard- en ezelrijden. Terwijl hij zijn verhaal vertelt drommen wat passanten, boeren uit Morelos, om ons heen; ze luisteren met besliste eerbied mee en knikken instemmend wanneer hij zegt: 'Ik voel me volledig verraden door dit voornemen van de regering. Wij hebben gevochten voor onze idealen en we hebben de strijd gewonnen. Veel persoonlijke kameraden

van me zijn gesneuveld, is dat dan allemaal voor niets geweest?'

Het is 8 november: de dag tevoren heeft president Salinas ingrijpende hervormingen aangekondigd in artikel 27 van de Mexicaanse Constitutie, de Landhervormingswet die een direct uitvloeisel is van de Mexicaanse Revolutie waarvan, o ironie, de PRI, de Institutionele Revolutionaire Partij, al langer dan een halve eeuw aan het bewind, de enige erfgenaam acht te zijn.

Zapata en zijn mannen vochten voor 'Tierra y Libertad', voor Grond en

Voor de Mexicaanse boeren betekent grond meer dan voor boeren in Nederland of de Verenigde Staten.

Vrijheid, en dat was een leus met historische implicaties. Grond betekent meer voor de Mexicaanse boeren dan voor de boeren in Nederland of in de Verenigde Staten; het is een bijna mythisch concept, dat onwrikbaar met overleving, familie en traditie te maken heeft. Het is als een bron waarop men kan terugvallen als al het andere faalt. Het is een begrip dat zich onttrekt aan pragmatisch-economische calculaties.

■ 'Tweede wereld'-model

Maar daar ligt nu juist het twistpunt met de advocaten van de huidige economische trends. De landhervorming heeft gefaald, zo zeggen zijn tegenstanders: de improductiviteit van het ejido-systeem is de belangrijkste rem op de Mexicaanse economie en de oorzaak van het feit dat Mexico nu zelfs een groot deel van zijn basisvoedselmidelen uit de Verenigde Staten moet importeren.

De timing van Salinas' voorstel is absoluut niet verrassend: hij heeft er al sinds zijn aantreden naar gestreefd de bescheiden liberale economische politiek van zijn voorganger aan te scherpen, de beschermende politiek te laten varen en het overheidsaandeel in de nationale economie terug te schroeven. Juist op dit moment worden de banken geprivatiseerd en, nog veel ingrijpender, zijn de onderhandelingen over een Noordamerikaans vrijhandelsverdrag met Canada en de Verenigde Staten in een niet meer terug te draaien fase. Met het snel van het toneel verdwijnen van de communistische optie, zegt het 'tweede wereld'-model, verkeert Mexico in een uitermate interessante fase van zijn geschiedenis waarin het een balanceer-act lijkt uit te voeren tussen eerste en derde wereld.

Een paar weken geleden was Henry Kissinger op bezoek. Hij orakelde woorden van lof voor de economische hervormingen van de regering-Salinas. Tot voor kort waren woorden van lof van een Amerikaans staatsman doorgaans het equivalent van de kus des doods voor de Mexicaan aan wie die woorden gericht waren. Dat ze nu zo niet worden opgevat is een van de indicaties hoe Mexico, ondanks alles, aan het veranderen is.

Wat zei de voormalig Amerikaanse minister van buitenlandse zaken? 'Als Mexico zijn best blijft doen, dan zal het het eerste land in de geschiedenis zijn dat de overstap maakt van de Derde naar de Eerste Wereld.' Zijn woorden waren natuurlijk bedoeld ter stimulering van Mexico's inbreng bij de onderhandelingen over het vrijhandelsverdrag. Het gevolg van die overeenkomst zou natuurlijk moeten zijn, zo vervolgde de staatsman luchtigjes, 'dat ouderwetse en inefficiënte bedrijfstakken moeten worden opgeruimd.'

■ Zwaksten de dupe

Op zichzelf is tegen het Darwinisme van Kissinger weinig in te brengen, maar voor de Mexicaanse samenleving betekent de overschakeling van een economie van protectionisme en nationalisme naar een internationaal gerichte economie een serie van schokreacties die de zwaksten in die sa-

TEKENING LEN MUNNIK

menleving het hardste zal treffen. Landbouw en kleinbedrijf kunnen nu al nauwelijks met de noorderburen concurreren, dus hoe moet het gaan als de grenzen echt opengaan? Wat zal dat betekenen voor een economie waarin per jaar 1,5 miljoen nieuwe mensen de arbeidsmarkt betreden waarvan hooguit eenderde geregeld werk vindt? Voor een economie die weliswaar internationaal mooie rapportcijfers scoort, maar waarin de harde werkelijkheid is dat de afgelopen drie jaar de reële koopkracht met 10 procent per jaar is afgenomen?

De visie van Kissinger en de economen rond Salinas is één manier om naar de dingen te kijken; een andere is zoals Jorge Castaneda het formuleerde in 'Limits to Friendship', zijn samen met Robert Pastor geschreven boek over de verhouding Mexico-Verenigde Staten: 'Ons land heeft bewezen dat het kan voortleven en zelfs floreren onder de bestaande omstandigheden als aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan.'

Het risico van een vrijhandelsverdrag is, zo schrijft Castaneda, niet zozeer dat de Verenigde Staten de Mexicaanse economie zullen gaan domineren, als wel dat door een ongecontroleerd en ongepland sturen in die richting de Mexicaanse economie een ondergeschikt deeltje zal worden van de Amerikaanse.

■ Ongelijke partners

Het zal een overeenkomst worden tussen zeer ongelijke partners, waarbij Amerika het kapitaal en Mexico het land en de goedkope arbeidskrachten zal inbrengen. Milieu-activisten zijn nadrukkelijk in de

weer om te waarschuwen tegen het feit dat Noordamerikaanse bedrijven kunnen profiteren van de minder stringente Mexicaanse wetgeving op dit gebied. Mexico staat, volgens Kissinger, op het punt een Eerste-Wereldland te worden, als het zijn best doet. Maar ondanks de mooie rapportcijfers ziet de onderkant van de Mexicaanse samenleving zich geconfronteerd met het feit dat, bijvoorbeeld, het minimumloon op dit moment in termen van koopkracht lager is dan het een halve eeuw lang is geweest. En voor de miljoenen Mexicanen voor wie dat de dagelijkse realiteit is, maakt een keuze tussen concepten als 'Eerste' of 'Derde' geen enkel verschil.

Jan Donkers

Jan Donkers en Moniek Munninghoff waren van oktober tot eind december elke vrijdagochtend om 10.00 uur te beluisteren in het radioprogramma 'Het Gebouw', van de VPRO. Vanuit Mexico verzorgden zij 'Standplaats Mexico', een productie in samenwerking met HIVOS. De cassettes van de uitzendingen zijn te bestellen door overmaking van f 30,- op giro 5115000, VPRO-Publieksservice, Hilversum.

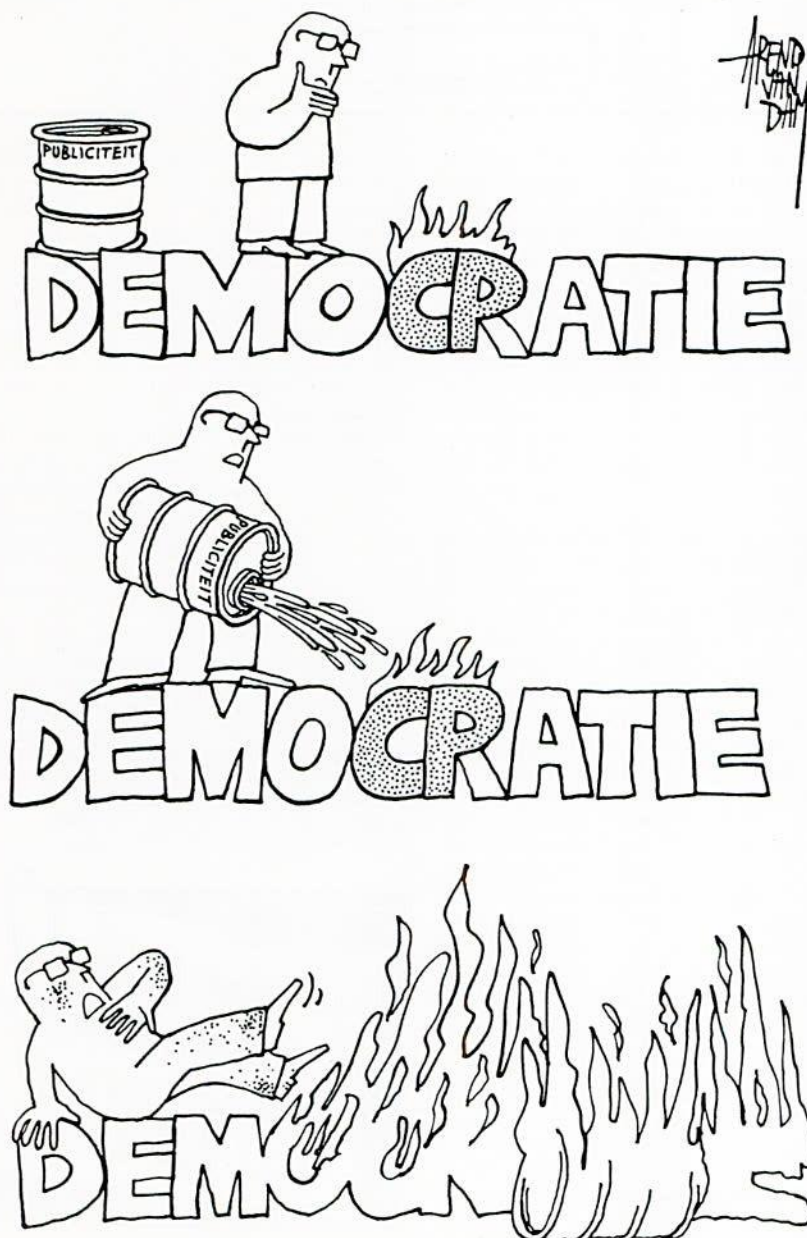
RATTEN MOESTEN VERBODEN WORDEN

Het Vlaamse Blok heeft een heilzame uitwerking in Europa. Want er lijkt nu een begin gemaakt te worden met de serieuze discussie over racistische partijen. Het succes van het Vlaamse Blok kan ook hier voorkomen. Maar hoe zal het racisme zijn invloed vergroten op de Nederlandse politiek?

Racistische partijen zijn hier tot nu toe nauwelijks een bedreiging zolang leiders als Janmaat net zo aantrekkelijk zijn als de stank van rotte vis. Maar ze zijn wel gevaarlijk in hun uitwerking op de andere politieke partijen.

Zo was bijvoorbeeld het Nationaal Front in Groot-Brittannië in 1977 behoorlijk sterk, maar kort daarna was het NF over

zijn hoogtepunt heen. Want Margaret Thatcher zei in de verkiezingscampagne van 1978 dat zij best kon begrijpen hoezeer

mensen bang waren 'bedolven te worden onder een vreemde cultuur'. Vreemdelingenhaat en racisme vonden een onderdak in de Conservatieve Partij.

Zo ook in Duitsland, waar de christen-democraten van CDU/CSU een deel van het gedachtengoed van de NPD overnamen. Zo kan het weer gaan onder invloed van Republiken, Deutsche Volksunion en andere neonazi's.

Zo kan het ook gaan in Italië waar de neofascistische MSI kan rekenen op circa 6% van de stemmen. En in Denemarken, waar volgens opiniepeilingen de helft van de kiezers de buitenlanders de schuld geven van werkloosheid en woningnood.

In Frankrijk roept Jean-Marie Le Pen van het Front National: '2 miljoen werklozen, 2 miljoen buitenlanders'. En 15% van de Franse kiezers delen zijn opvattingen, die voor een deel zelfs door de Communistische partij worden overgenomen.

De leider van het Vlaamse Blok hoopt onomwonden, dat de andere politieke partijen met hem zullen gaan wedijveren om de gunst van de kiezer.

■ Racisme niet nieuw

Racistische partijen hebben op die manier een invloed op de politiek, die ver uit gaat boven het getal van hun aanhang. De discussie gaat tot nu toe vooral over: "neem de oorzaken van onvrede weg, want dan verdwijnt de voedingsbodem voor vreemdelingenhaat vanzelf. Zorg voor betere integratie van buitenlanders; voor verbetering van het onderwijs aan buitenlanders; bestrijd de werkloosheid onder buitenlanders; verbeter de woonomstandigheden in de oude wijken van de grote steden; schaf de discriminatie af, maar stop ook de positieve actie bij sollicitaties e.d."

Dat is wel een nuttige discussie, maar die raakt niet de kern van het probleem. Want het is niet waar dat racistische partijen alleen maar kunnen bestaan, wanneer het slecht gaat met de economie. Het is niet waar, dat de racistische partijen vanzelf de wind uit de zeilen zal worden genomen, zodra het economisch beter gaat.

Racisme en discriminatie zijn in de meeste Europese landen bij de wet verboden, maar racisme en vreemdelingenhaat komen desondanks al eeuwenlang in de Westerse cultuur voor. In de Westerse samenleving werden slavenhandel en kolonialisme gerechtvaardigd met het vooroordeel over de minderwaardigheid van de 'andere rassen'. De expansie van de Westerse macht werd gerechtvaardigd vanuit het geloof in de blanke superioriteit. En ook nu nog wordt de Westerse macht vaak gezien als het verdiende resultaat van de eigen superioriteit. Ik vermoed zelfs, dat het geloof aan de eigen superioriteit ten grondslag ligt aan veel opvattingen over ontwikkelingssamenwerking. Kortom: de Westerse cultuur is doortrokken van rassenwaan en vooroordeel. En de racistische partijen geven daar op hun manier uitdrukking aan.

■ Ratten horen ondergronds

Racisme is geen biologisch gegeven. Rassenwaan en geloof in eigen superioriteit is de mens niet van nature aangeboren. Het is aangeleerd en kan dus worden afgeleerd.

VERJAARDAG

Op de dag voor mijn zeventiende verjaardag zei de echtgenote van de groenteman tegen me dat ik bij wijze van verjaarsgeschenk met haar naar bed mocht.

"Maar," voegde ze er direct aan toe, terwijl ze haar wijsvinger opstak, "maak er geen misbruik van!"

Wij bevonden ons op dat moment in het souterrain van de groentezaak. Ik werkte daar tijdelijk als hulpje, omdat de groenteman het in zijn rug had.

Terwijl de groentevrouw tegen me sprak, stond ik op het punt om met een volle krat aardappels het trapje naar de winkel op te gaan. Ze had haar linker wijsvinger omhoog, want ze was links.

"Goh!" zei ik terwijl al het bloed uit mijn lichaam zich in mijn hoofd verzamelde. Ik wist niet wat ik verder moest zeggen, dank u wel leek me niet goed. Ik knikte dus een paar keer voor me uit en ging toen het trapje op en de winkel binnen.

Het cadeau was niet helemaal uit de lucht komen vallen. Twee keer eerder, eenmaal in het souterrain en eenmaal in de winkel achter de wortelschrapmachine, had ze me gekust. Beide keren had ik het overtuigende gevoel dat dit niet in orde was, dat ze als getrouwde vrouw hooguit haar man hoorde te zoenen, en bovendien was ze oud, misschien wel dertig. Ik wist dus dat ik iets verkeerd deed. Maar niettemin deed ik het, tweemaal zoende ik met haar, en op mijn verjaardag ging ik met haar naar bed. Bed moeten we niet te letterlijk nemen, want het gebeuren voltrok zich in het souterrain. Het was heel vroeg in de ochtend in het hartje van de winter. De groenteman was met de vrachtauto naar de markthalen.

"We hebben alle tijd," zei de groentevrouw, waarbij ademluimen uit haar mond opstegen. Door een smal raampje was de straat te zien met af en toe schoenen

die vol duistere betekenis tegen mij knerpten.

We hoefden geen haast te maken, herhaalde de groentevrouw, want we hadden meer dan een uur.

Die tijd bleek ik echter bij lange na niet nodig te hebben. Het kwam door mijn leeftijd, dacht de groentevrouw. We knipten de gloeilamp aan en namen beide een appel, die we luidruchtig opaten waarbij we af en toe naar elkaar keken, zodat het op een gesprek leek. Het was duidelijk dat dit niet geweest was wat de groentevrouw zich had voorgesteld. Maar niettemin was ze niet nijdig. Misschien, dacht ik, was ze er tevreden mee dat ik geen misbruik had gemaakt. Ik meende dat het bij mijn beginstatus hoorde dat ik niet wist wat ze daarmee bedoeld had.

Onlangs bracht ik de avond van mijn verjaardag door op de Caravan-RAI in gezelschap van mijn geliefde. Ze had gevraagd wat me nu eens leuk leek op mijn verjaardag en mijn antwoord was dit: campers kijken.

Ik heb nooit begrepen wat de groentevrouw bedoeld kan hebben met misbruik maken, maar iets anders heeft ze me onuitwisbaar bijgebracht: laat nooit een ander uitmaken hoe je je verjaardag viert.

Tom Pauka

Onderwijs speelt daarbij een belangrijke rol. Maar dat is niet genoeg.

Racistische partijen streven een misdadig doel na, en dienen dus verboden te worden.

"Maar", zeggen de tegenstanders van zo'n verbod van racistische partijen, "dan gaan ze ondergronds en dan kun je ze niet meer onder controle houden!" En als het nu eens zou gaan om een vereniging die zich ten doel stelt om vrouwen te verkrachten? Dan wordt dat argument van gebrek aan controle niet gebruikt. En zo'n redenering hoor je ook nooit ten aanzien van ratten. Die beesten komen voor in riolen en grachten, in gebouwen en huizen. Maar zodra ze bovengronds komen, worden ze met geweld bestreden. Ratten moeten ondergronds blijven. Ze hebben geen recht op zichtbaar leven in de menselijke samenleving.

Het legaliseren van racistische partijen betekent dat deze met steun van politie en justitie, onder bescherming van de wet, bijeenkomsten kunnen organiseren, propaganda kunnen bedrijven o.a. via de televisie, leden kunnen werven en hun organisaties kunnen versterken. Juist een verbod van dergelijke partijen kan zo'n ontwikkeling tegengaan. Dan hoeven de andere partijen zich niet meer te blameren met het verderfelijke gedachtengoed van zulke rechts-extreme, anti-democratische rattenhollen.

Karel Roskam

ZAL AMERIKA HET SCHAATSSEN ONTDEKKEN?

Het Franse Albertville, een dorp dat volkomen ongeschikt is voor het herbergen van de Olympische Winterspelen, poogt al enige tijd met idyllische clips de wereld te overtuigen van zijn ongereptheid en vooral van zijn ongeëvenaarde mogelijkheden tot het beoefenen van wintersport. Het hele scala van wintersporten duikt op in de filmpjes: van bobsleeën tot het maken van anderhalve salto met hele schroef vanaf een skiheuvel. Alleen het schaatsen ontbreekt. Zelfs heel dichtbij Nederland wordt het gezien als een volstrekt onbeduidende sport.

Schaatsen verhoudt zich internationaal tot skiën (en zelfs kunstrijsen) als dammen tot schaken en als korfbal tot basketbal.

Er zijn hooguit vier Amerikanen, een nogal gering deel dus van een toch redelijk grote bevolking, die in dat rondjes draaien meer zien dan een poppenspel, dan een carroussel in een pretpark: zeer geschikt voor kleine kinderen, maar absoluut saai. Kinderen kunnen zich verlustigen in een kermispaard dat de hele dag dezelfde bewegingen maakt. Maar volwassen Amerikanen hebben geweld, incidenten, valpartijen, sensatie en onverwachte gebeurtenissen nodig.

■ Baseball en schaatsen

Het ligt voor de hand om te voorspellen dat die Amerikaanse 'cultuur' stilaan ook Europa zal veroveren (en bijvoorbeeld het schaatsen volkomen overbodig zal maken). Aan de andere kant bestaat er een merkwaardige overeenkomst tussen de Amerikaanse sport en juist het Nederlandse schaatsen. Althans tussen bijvoorbeeld baseball en schaatsen. Beide sporten zijn objectief gezien inderdaad van een gruwelijke saaiheid en trekken desondanks volle stadions.

Ik geef toe, veel baseball-wedstrijden heb ik niet gezien, niet in Amerika tenminste. Een aantal op tv en slechts één live, in Toronto, dus niet eens Amerika. Maar telkens gingen mijn gedachten onbedwingbaar terug naar de jaren dat ik zelf – als werper – honkbalde. Ik had een intens medelijden met al die mensen in het (verre) veld die urenlang bijna niets te doen hadden, plotseling echter werden geacht een goed geslagen bal te vangen, maar dan al zozeer in slaap gedommeld waren dat ze 'm misten. Vervolgens mochten die veldspelers in de dug out hun beurt afwachten om te slaan. Als het echter zo ver dreigde te komen en reeds de oefenknuppel was gepakt teneinde de schouders los te maken, bleek plotseling de voorganger 'drie slag' te hebben gekregen, waarna de posities in het verre veld weer moesten worden ingenomen. De tragiek hiervan was me te groot: na luttele jaren besloot ik dat ik maar beter

kon gaan tennissen, dan hoefde hooguit nog de tegenstander enigszins afgunstig naar me te kijken.

■ Toronto

Ook in Toronto drong die herinnering zich aan me op. Maar ik was kennelijk de enige; zowel spelers als toeschouwers leken zich in dat schitterende stadion met zijn schuifdak opperbest te vermaken. Ofschoon ik wel kon vaststellen, dat de helft van het publiek de helft van de tijd absoluut geen aandacht had voor het spel.

Ik nam plaats op een willekeurig, onbezet stoeltje in een verder volledig volle rij. Maar ik zat nog geen vijf minuten of minstens een kwart van de rij was leeg. Dat kwart keerde na een kwartier terug, met bekers cola, hamburgers, popcorn, hot dogs, donuts, pizzapunten, veel saus, weinig sla, French fries, alle junkfood die in de talloze tentjes op de gaanderij voorhanden was. Had het ene kwart op mijn rij de voorraad aangevuld, dan vertrok het volgende deel. Het publiek was voortdurend in beweging, maar had het o zo leuk.

Opvallend was ook dat hier niet, zoals bij Nederlandse voetbalwedstrijden, slechts dikgejaste en boosaardige mannen zaten toe te kijken, nee, het hele (Canadese) gezin was bijeen en bij voorkeur waren ook opa en oma meegenomen. De gesprekken om me heen betroffen ook absoluut niet het spel op het veld, maar gingen over school, zieke tantes, reizende ooms en het zakgeld dat te laag bleek om al die cola, hamburgers en pizzapunten aan te schaffen. Het spel in de arena hoefde ook niet becomingariseerd te worden: wat er gebeurde verscheen terstond op een immens elektronisch scorebord en als je dat in het oog hield, kreeg je zelfs de indruk dat er veel méér gebeurde dan in werkelijkheid.

■ Heerenveen

De gelijkenis met een schaatswedstrijd die ik ooit in Heerenveen zag was frappant. Ook tijdens het schaatsen gebeurt er niets: twee mannen of vrouwen rijden rondjes.

De vrouwen zijn daarbij slechts van de mannen te onderscheiden door hun imposante kont. Let wel, dit is niet denigrerend bedoeld: het is wetenschappelijk bewezen dat vrouwen die uit de aard van hun sport sterke bovenbenen nodig hebben, tussen taille en knieën ook de meeste spieren ontwikkelen, zichtbaarder dan bij mannen. Maar dit terzijde; ik wil slechts zeggen dat door die schaatspakken evenveel herkenbaarheid verloren gaat als bijvoorbeeld in het American football. Slechts de echte kenner kan nog het stijlverschil tussen Visser en Koss zien, maar zelfs tv-commentatoren kunnen dat stijlverschil niet adequaat beschrijven. En dus moeten ze het hebben van rondetijden, zoals de Amerikaanse toeschouwers al hun informatie van het scorebord halen. Dat de ene schaatser voorligt bij de andere, is op zich van geen enkel belang. Want juist daarvoor heeft iemand de snelste tijd ooit gereden, of juist daarna kan nog een 'kanshebber voor het klassement' de baan op moeten.

Ook sociologisch zijn er de nodige parallelen. Weliswaar is het gezinsleven in het Thialf-stadion van Heerenveen minder sterk ontwikkeld dan in het Sky Dome van Toronto, maar van sociale coherentie is in beide gevallen duidelijk sprake. Alleen, in het ijsstadion zijn het groepjes uit dorpen, kennissen, clubmootjes, klaverjasverenigingen en boerenkapellen die tot een gezamenlijk uitstapje hebben besloten.

■ Vreedzame sfeer

Die sociale binding leidt er in beide gevallen toe, dat er in tegenstelling tot – alweer – voetbalwedstrijden een buitengewoon vreedzame atmosfeer heerst. Er lopen zowel in Toronto als Thialf ordebewakers rond, maar die kunnen even goed gaan zitten, want er gebeurt niets onordelijks. Er hoeven geen ME-pelotons verdeckt te worden opgesteld en de gummiknuppel blijft

altoos in het foedraal. Het enige verschil is dat de Nederlandse schaatsliefhebber iets uitbundiger is en met een veelheid van spandoeken het zicht belemmert aan andere schaatsliefhebbers. Waarop die anderen niet eens de neiging hebben de spandoekdragers een klap voor de kanus te verkopen.

Die grotere uitbundigheid kan worden verklaard uit de verbale onmacht van Nederlanders. Amerika heeft een praatcultuur. Het is niet allemaal even diepgaand wat Amerikanen zeggen, om niet te zeggen dat ze doorgaans slechts humbug produceren, maar ze lullen wel onstuimig met elkaar, dus in het weekend is de behoefte aan "zich uiten" niet groter dan normaal. Een Nederlander daarentegen loopt altijd met de idee rond dat hij zich de afgelopen week tegen zijn baas, vriend, vijand, collega, vrouw, kind of Jehova-getuige weer eens niet scherp genoeg heeft opgesteld. Dan neemt hij dus een spandoek mee naar het

stadion en gaat Ard, Keessie, Leo, Ben of Yvonne roepen. Of wanneer het om een voetbalwedstrijd gaat: teringlijer en hondelul.

Een te verwaarlozen cultuurverschil dus, waaruit hooguit de lering getrokken moet worden dat het Nederlandse onderwijs iets meer de nadruk zou moeten leggen op de verbale ontwikkeling van kinderen en iets minder op de schriftelijke. Typerend is in dat opzicht ook het verschil tussen het Engelse en het Nederlandse parlement. Maar nu drijf ik toch werkelijk te ver af.

■ Yvonne naar ijshockey?

Schaatsen in Nederland, baseball in Amerika: het is slaapverwekkend en de toeschouwers moeten elkáár bezighouden. Scoreborden, drank, eten en geraaskal door microfoons moeten de illusie van gezelligheid wekken. Zoals ongeveer de Haarlemse basketbalweek jaarlijks een

succes is. Die gaat nergens om en wordt opgeluisterd met de meest infantiele randactiviteiten, maar het publiek stroomt erop af, terwijl een wedstrijd om het landskampioenschap hooguit 350 toeschouwers trekt, waarvan de helft kinderen, omdat in de tweede klas van de HAVO gratis kaartjes zijn verloot.

Ook in Albertville zal Amerika het schaatsen niet ontdekken als apologie van de Winterspelen. Waarom niet? Het is me een raadsel. In vrijwel geen Amerikaanse krant waren vier jaar geleden de Homerische, lucide ogen van Yvonne van Gennip te zien; in fragmenten van zestien seconden liet ABC of NBC de dans zien die de toenmalige Oostduitsers ontgoochelde.

Yvonne zal moeten gaan ijshockeyen. Maar dat schijnen de Amerikanen geen vrouwensport te vinden.

Hans van Wissen

500 JAAR NA COLUMBUS:
GEORGE BUSH ONTDEKT DE NIEUWE WERELD.

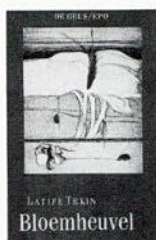
Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon kantoor	Telefoon huis
Harderwijk	R.O. (Ronald) Battes	03410-23911, tst. 2532	03417-56628
't Harde	L.J.H. (Lex) Beekers	05255-2727, tst. 2087	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-352913	013-556060
Seedorf (BRD)	J. (Jacques) v.d. Blink	09-4942817510, tst. 2285	09-4942848629
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-1341, tst. 2492, b.g.g. 2498	03210-18934
Rotterdam	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341 of 381	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335 b.g.g. 334	08308-21867
Utrecht	M. (Metske) Dekkinga	030-366444/45	033-803142
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	05220-62273
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56662 of 54502	072-641080
Amsterdam/Den Helder	J.J.H. (Hans) Floris	02230-54502 of 52089	02208-13336
Seedorf (BRD)	R.P. (Rob) Geene	09-4942817510, tst. 2285	09-4942812470
Den Helder	J.J. (Jaap) Geuze	02230-54502 of 52089	075-703705
Gilze Rijen	C.H. (Kees) v.d. Hilst	01612-93000, tst. 2342	013-425425
Den Helder	C.C. (Tineke) Hundling	02230-54502/52089 of 52405	02991-3525
Blomberg (BRD)	F.G. (Frits) v.d. Kolk	09-4952358150 of 09-495235509259	09-4952356621
Hohne (BRD)	B.J.T. (Ben) v.d. Linden	09-4950518021, tst. 480	09-4950514322
Schaarsbergen	J.J. (Joan) Merens	085-532774	085-458917
Amersfoort	B.M. (Beernoud) Moojen	033-638622, tst. 4221	035-234907
Stolzenau (BRD)	J.G.J. (Jan) Nauts	09-495761704290	09-495761687
Assen	W. (Wim) Reinders	05920-58499	05921-41499
Amersfoort	K. S. (Kees) Roza	033-638622, tst. 4221	020-63232785
Nijmegen	P.W.M. (Peter) Samwel	080-276911, tst. 154	080-563833
Vught	G. (Gerards) Snels	073-881000, tst. 1564	080-605499
Breda	J.W.F. (Jan) Sulman	076-273341	076-872688
't Harde	G.J. (Gerrit) Vlietstra	05255-2727, tst. 2087	05250-3791
Hoofdraadsman	W. H. (Wim) Heij	03404-14436	05210-13657
Stafradsman	F. (Frank) Spoelstra	03404-14436	05709-2575
Coornherthuis			
(Vormingswerkster)	C. (Carine) van Hinte	03404-14060	01727-13248
(raadsman/direkteur)	A.H.T. (Ad) Hornis	03404-14060	030-937808
(raadsman)	M.C. (Mart) Vogels	03404-14060	033-952099
(vormingswerkster)	M. (Marijke) v.d. Stigchel	03404-14060	-

BOEKEN

Turkije

Het boek 'Bloemenheuvel' van Latife Tekin beschrijft het ontstaan en de groei van krottenwijken in het Turkije van de twintigste eeuw. De hardheid van het dagelijks bestaan van de bewoners van de krottenwijken contrasteert sterk met de luchtige, poëtische stijl en humorvolle verteltrant van deze Turkse schrijfster.

De op de achterflap vermelde 'verwevenheid van droom en werkelijkheid' en het door een Turkse criticus positief gewaardeerde gebruik van plaatselijke volksgezegden, maken het boek voor een lezer met een westerse bril helaas soms moeilijk te volgen.

Daarbij komt dat de vertaling bij tijd en wijle sterk in gebreke blijft, zodat hele passages onleesbaar en onbegrijpelijk zijn. Dat is heel jammer, want de inhoud van het boek verdient een veel betere vorm.

Latife Tekin: *Bloemenheuvel*. De Geus, Breda 1991. 185 blz. f 32,50. (KH)

Seksueel misbruik

Het heeft lang geduurd voordat duidelijk werd hoe vaak kinderen seksueel misbruikt werden, hoe ernstig de gevolgen waren en vooral dat het in zo'n omvang voorkomt. Zonder meer opmerkelijk is dat er weinig wordt gesproken over jongens als slachtoffer van seksueel misbruik. Dat wekt de indruk dat het nauwelijks voorkomt en dat jongens slechts een gering risico lopen om zelf slachtoffer te worden. Kortom, seksueel misbruik van jongens zit nog steeds in de taboesfeer.

In zijn boekje 'Er zijn geen namen voor. Jongens als slachtoffer van seksueel misbruik' doet de andragoloog drs. Jos van den Broek een - geslaagde - poging dit taboe te doorbreken. In een niet-diegravend wetenschappelijk werkje zet de auteur achtereenvolgens uiteen waarom er zo weinig bekend is over seksueel misbruik van jongens, gaat hij in op de omvang (tussen de 10 en 20 procent van de seksueel

misbruikte kinderen) en de kenmerken van het seksueel misbruik van jongens en plegers en laat hij zien op welke wijze jongens seksueel misbruik proberen te overleven. Ongeveer de helft van dit interessante boekje wordt in beslag genomen door vraaggesprekken met mensen die in hun jeugd seksueel misbruikt zijn. Schrijver bepleit, in een nawoord, dat in preventieprogramma's expliciet tot uitdrukking moet worden gebracht dat ook jongens *slachtoffer* kunnen zijn en niet enkel en alleen vanwege de kans dat jongens *pleger* van seksueel misbruik kunnen worden.

Jos van den Broek: *Er zijn geen namen voor. Jongens als slachtoffer van seksueel misbruik*. Ambo, Baarn 1991. 114 blz. f 29,50. (WH)

Afrikaanse verhalen

Dat de Nigeriaanse auteur Chinua Achebe een groot romanschrijver is mag onderhand als genoegzaam bekend worden verondersteld (alle vijf zijn romans verschenen afgelopen jaren in de Afrikaanse Bibliotheek). Dat hij ook een uitstekend

schrijver is van korte verhalen bewijst zijn onlangs uitgekomen verhalenbundel 'Hoe meisjes oorlog voeren'. In deze bundel (het laatste deel van zijn werk dat nog niet in Nederlandse vertaling verkrijgbaar was) zijn twaalf korte verhalen samengebracht, de ene nog mooier dan de andere.

De meeste indruk maakte op mij het titelverhaal. Drie keer ontmoet de minister van Justitie Nwankwo de jonge vrouw Gladys. De eerste keer dat hun wegen elkaar kruisten was aan de vooravond van de oorlog. Gladys, nog een scholier, was van school af gegaan om haar krachten aan te bieden aan het leger. De tweede keer wordt de auto van de minister door de vrouw, die is ingedeeld bij een lokale burgerwacht, grondig gecontroleerd. De derde keer, geruime tijd later, pikt hij haar langs de kant van de weg op wanneer ze daar staat te liften. Ondanks het feit dat hij haar ervan verdenkt dat ze profiteert van de oorlog duikt hij, na een feestje, toch met haar het bed in. Eigenlijk vindt hij dat ze, in enkele jaren tijd, de goede zaak heeft verkwanseld en bijna wanhopig vraagt hij zich af waar het met deze generatie naar toe moet. Wanneer hij haar in zijn auto weer terugbrengt naar haar vriendin, ze ook nog een liftende

soldaat zonder benen meenemen en onderweg plotsklaps gedwongen worden te stoppen vanwege een luchtaanval... vertoont de werkelijke Gladys zich aan minister Nwankwo. Niet te geloven wat iemand in een verhaal van nog geen twintig pagina's aan de orde weet te stellen.

Chinua Achebe: *Hoe meisjes oorlog voeren*. In de Knipscheer Amsterdam 1991. 135 blz. f 25,-. (WH)

Pispaal, enz.

De Humanistische Omroep Stichting (HOS) zond in de eerste helft van 1991 een serie TV-programma's uit waarin jongeren vertellen over gebeurtenissen, problemen en situaties waarmee ze geconfronteerd werden. Stuk voor stuk zaken waar lang niet altijd even gemakkelijk over wordt gesproken. Deze uitzendingen zijn nu in boekvorm verschenen onder de gelijknamige programmatitel 'Yoy'.

Een greep uit de onderwerpen: pispaal, leven met een ernstige ziekte, op kamers gaan wonen, au pair, verkrachting, verhuizen, het overlijden van een broer of zus, 'buitenlander' in Nederland. Zo op het oog nogal uiteenlopende problemen en gebeurtenissen. Ja en nee. Natuurlijk is een verhuizing of au pair gaan van een andere orde als het overlijden van een broer of zus.

Maar er zit ook iets gemeenschappelijks in, namelijk dat het in alle gevallen gaat om ingrijpende veranderingen in het bestaan van jongeren. En juist daarover gaan de bekentenissen. Soms zijn de ervaringen spannend, vaker triest. Wat na lezing van alle verhalen opvalt is, dat nagenoeg alle aan het woord komende jongeren prima kunnen

verwoorden wat hen in die situatie bezig hield.

Achterin het boekje zijn een aantal nuttige adressen opgenomen voor hen die meer informatie wensen en/of verdere hulp voor hun probleem zoeken.

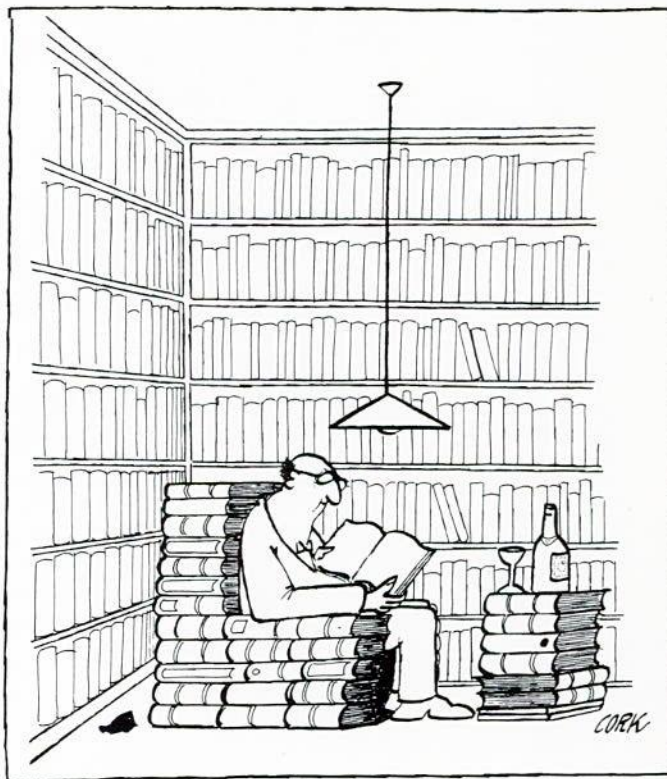
De verhalen zullen zeker de nodige herkenning opleveren bij mensen die met dezelfde zaken zijn geconfronteerd als de jongelui die in 'Yoy' aan bod komen. Nelleke van der Drift e.a.: *Yoy*. Bijzondere belevenissen van jonge mensen. Boekwerk, Groningen 1991. 140 blz. f 17,50. (WH)

Indonesië

De roman 'Het lied van de weervogel', van de Indonesische auteur Yusuf B. Mangunwijaya, veroorzaakte bij zijn verschijning in 1981 grote opschudding, omdat één van de hoofdpersonen, tijdens de Indonesische revolutie, de zijde van de Nederlanders koos. Wellicht hebben deze trammelanten de activistische Mangunwijaya er toe gebracht zijn nieuwe roman 'Tussen admiraals en sultans' in een historisch kader te plaatsen (een stuk veiliger).

De roman speelt zich af in de Noord-Molukken, op het eind van de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw. Het saltanaat Ternate is voortdurend in een zinloze strijd gewik-

keld met het buureiland Tidore om de heerschappij. Eerst zoekt het steun bij de Portugezen, daarna bij de Hollanders van de VOC. Veel verschil maakt het allemaal niet uit, want beide bondgenootschappen draaien op bloedvergieten uit. Slachtoffers van dit politieke machtspeel zijn vooral de gewone mensen. In 'Tussen admiraals en sultans' krijgen deze 'gewone mensen' gestalte in de persoon van Mioti-Lamo, een handwerksman (botenbouwer) met geen enkele aanleg voor het krijgsbedrijf. Zijn bijnaam is 'de Zot'. Een naam die hij verwierf omdat hij zijn producten voor een 'bespotelijk lage prijs' aan de man bracht: *'Ik ben maar een heel eenvoudig mens, afkerig van bloedvergieten en de taal van het zwaard. Ons zwaard is medegevoel, ons schild is openheid, eerlijkheid is onze speer en ons mes is oprechte vreugde als het anderen goed gaat.'*

Deze Mioti-Lamo is evenwel niet bij machte zich te onttrekken aan de gewelddadige spanningen tussen de admiraals en de sultans. Een schitterende roman.

Yusuf B. Mangunwijaya: Tussen admiraals en sultans. Ambo, Baarn 1991. 270 blz. f 35,-. (WH)

Islam

Medio december kwam in de wekelijks verschijnende Actuele Onderwerpen-reeks AO-boekje nr. 2395 uit over de 'Islam in Nederland'. Hoewel slechts de laatste vier pagina's van dit relatief dikke deeltje (32 blz. i.p.v. de gebruikelijke ca 20) echt over Moslims in Nederland gaan is het weer een heel informatief boekje geworden. Freelance

journaliste Jamilla Luijckx-Westerop schrijft helder en boeiend over het Moslimgeloof, waarover het de meeste Nederlanders aan de geringste basiskennis ontbreekt. En dat terwijl er in ons land toch al zo'n 400.000 Moslims (van de 200 miljoen ter wereld) leven. Er worden een aantal fundamentele zaken uit de doeken gedaan, zoals de positie van de Koran en van de profeet Mohammed in dit geloof (wezenlijk anders dan die van de Bijbel en Jezus in het Christendom), de geloofsartikelen en de vijf zuilen of steunpunten voor het alledaagse gedrag, o.a. het rituele gebed, de vastenmaand (ramadan) en de bedevaart. Ook de zo vaak misverstane 'Djihad' – niet de 'heilige oorlog', maar de strijd tegen de zelfzucht in de mens – komt aan

de orde. Terecht wordt wat uitgebreider aandacht besteed aan enkele praktische zaken, zoals het huwelijk, de kledingvoorschriften voor de vrouw en het 'strenge' strafrecht.

Kortom, in al zijn beknoptheid een heel bruikbaar boekje om een aantal vooroordelen over deze (mede-)bevolkingsgroep uit de weg te helpen ruimen.

'Islam in Nederland' is te bestellen door overmaking van f 3,50 (incl. verzendkosten) op giro 287934 van Stichting IVIO te Lelystad o.v.v. nr. 2395. (FS)

Spirituele zoektocht

'Lang geleden heb ik je verteld dat inheemse volken op aarde de vrouw vertegenwoordigen. Zij worden belegerd, net als het vrouwelijk bewustzijn. Maar inheemse mensen vertegenwoordigen, net als de vrouw, op symbolische manier het zich vernieuwende principe van onze moeder aarde.'

Aan het woord is de Indiaanse sjamanka Agnes Fluitende Wapiti tegen het einde van alweer de zesde roman van Lynn V. Andrews, 'Windpaardvrouw'. In haar eerste boek *Medicijnvrouw* beschreef Lynn Andrews hoe ze 15 jaar geleden leerlinge werd van deze Agnes en van de blinde Robijn Opperhoofden. Genoeg, twee medicijnvrouwen van de Cree-stam in Manitoba, Canada. Haar jaren van bewustwording, spirituele groei en inwijding in de internationale Zusterschap van de Schilden legde ze vervolgens vast in *De vlucht van de zevende maan*, *Jaguarvrouw* (grotendeels in Mexico spelend), *Sterrevrouw* en *Kristalvrouw*. In deze laatste roman spelen de spannende gebeurtenissen zich af temidden van de Australische aboriginals. In *Windpaardvrouw* reist Lynn met haar twee leraressen naar de Himalaya om, met hulp van de oude genezeres Ani, te leren hoe ze haar krachten moet bundelen met die van een mannelijke energie, Windpaard, haar geestman (die zowel geest als vlees is, die ze zelf is en toch ook niet). Opnieuw moet ze enorme angsten in zichzelf overwinnen en talloze – soms gruwelijke, maar louterende – rituelen bijwonen. Zoals na de dood van het meisje Bahni, wier lijk in stukken aan de gieren wordt gevoerd, omdat ze zo goed heeft geleefd (anders was ze begraven). Ani fluistert Lynn troostend toe: *'De realiteit verdwijnt niet onder invloed van de dood. Het leven is eeuwig. In werkelijkheid is er geen dood. Wat jij zult zien is het uiteenrij-*

ten van Maya, van de illusie, van de droom die wij leven noemen.'

Opnieuw een avontuurlijke roman, in meer dan één betekenis, die ook tot nadenken stemt.

Lynn V. Andrews: Windpaardvrouw. Servire, Cothen 1991. 244 blz. geïll. f 32,50. (FS)

Leon de Winter

Eind november vorig jaar bracht In de Knipscheer een tweede bundel verhalen uit van Leon de Winter, getiteld 'Een Abessijnse woestijnkat'. De Winter debuteerde in 1976 op 22-jarige leeftijd ook met een verhalenbundel (*Over de leegte in de wereld*, heruitgegeven in 1990 onder de titel *Eergisteren, overmorgen*), tevens het eerste boek waarmee uitgeverij In de Knipscheer zich presenteerde. Een Abessijnse woestijnkat is dus een jubileumuitgave, die zowel het 15-jarig schrijverschap van Leon de Winter als het 15-jarig bestaan van In de Knipscheer markeert. De Winter's ontwikkeling als schrijver is uit deze acht verhalen – die eerder tussen '77 en '88 werden gepubliceerd in diverse bladen, van de Volkskrant en Vrij Nederland tot Playboy en het Nieuw Israëlitisch Weekblad – goed af te lezen: van een Kafkaësk surrealisme naar een soort superrealisme. Mij boeiden de latere verhalen het meest, zoals het tragi-komische *Swing Bob!* over de kaartjesverkoper van een Amsterdamse kermisattractie, die staat 'tussen de pik van het monument en het Optrekje van de Familie' en over Klaas, Anita, de Dolly Dots, Bob's baas en een junkoverval. Of *De foto*, waarin de failliet gegane groothandelalar in computers, Ben Cohen, zowel vergeefs zijn echtscheiding aanvecht als tot het hoogste beroep zich arm procedeert voor 'waarheid en rechtvaardigheid' vanwege de valse kop 'Vrouwen met geweer bedreigd' boven een foto met Israël in de Volkskrant. Maar ook *De vlinder* en *Het rare verschil*, over bizarre ontmoetingen met Vladimir Nabokov en Bertold Brecht, zijn leuk en origineel. Dat geldt helaas niet voor het kortste verhaal – over een nachtclubhoertje in Caïro – dat weinig meer verdienste heeft dan deze overigens boeiende bundel zijn pakkende titel verlenen.

Leon de Winter: Een Abessijnse woestijnkat. In de Knipscheer, Amsterdam 1991. 133 blz. f 23,50 (FS)

Mannelijkheid

Voor veel mannen is de overheersing van het mannelijke in onze cultuur volstrekt vanzelfsprekend, natuurlijk zelfs en een zo vaststaand feit, dat er niet over te praten valt. Maar voor een groeiend aantal mannen is de man een evengroot raadsel als de vrouw, is hun mannelijkheid net zo'n mysterie als de vrouwelijkheid. Sommigen van hen

gaan hierover lezen, anderen gaan verder en stellen aarzeland eigen positie en gedrag ter discussie. De meesten echter hopen hun tijd wel uit te zitten in het heilig en veilig huis van het patriarchaat, al voelt menigeen ook wel dat er iets ontbreekt, dat de oude orde aan het afbrokkelen is en dat er wellicht een boeiende (vreedzamer) 'nieuwe tijd' begint aan te breken.

Wie het voorgaande niet meteen in hevig verzet van zich afwerpt en wie bovendien niet opziet tegen het lezen van een wat moeilijker werkje, kan ik het onlangs in vertaling verschenen 'Phallos' (ondertitel: De spirituele identiteit van de man) door Eugene Monick van harte aanbevelen. Monick is een jungiaans analyticus, die met dit inspirerende boek een - m.i. geslaagde - poging doet nieuwe inzichten te ontwikkelen, waardoor de zoekende man in onze veranderende samenleving zijn ware identiteit kan (her)vinden. Willen we een meer androgyne samenleving dichterbij brengen, waarin mannen hun 'vrouwelijke' eigenschappen en vrouwen hun 'mannelijke' eigenschappen harmonischer in zichzelf integreren, dan ontkomen beide geslachten er niet aan inzicht te verwerven in de (archetypische) schaduwkanten van die eigenschappen en dus van het eigen gedrag. Monick's zesde van de zeven hoofdstukken gaat over 'De schaduwkant van Phallos' en is op dit punt voor mannen uiterst verhelderend en (zelf)kritisch.

Uitgaande van Jung's simpele stelling dat er geen licht kan zijn zonder schaduw, moet de man die innerlijke strijd voor acceptatie en integratie van zijn schaduwkanten (bijv. de verkrachter of moordenaar in zichzelf) in de eigen persoonlijkheid aangaan. Daarbij moge hij bedenken volgens Monick: 'Zonder de opgeblazen fallische trots een slag toe te dienen is geen wijsheid mogelijk.'

De zeldzame combinatie van zorgvuldige wetenschappelijkheid en persoonlijke openhartigheid maakt 'Phallos' tot een intrigerend en leerzaam boek. Eugene Monick: Phallos. Kosmos, Utrecht 1991. 159 blz. geïll. f 26,90. (FS)

Karen Heij, Wim Heij,
Frank Spoelstra

ALS JULLIE JE DAN ZONODIG MOETEN
VERVELEN, DOE DAT DAN WEL WAT
GEMOTIVEERDER!

